

Hileta lekua

-

Oianleku - Aiako Harriak, Oiartzun

Ikaslea: Ion Vianez Ulloa

Tutorea: Iñaki Begiristain Mitxelena

Eskerrak Beñat eta Unai Arejula-ri

1. Aurrekariak

*Hiletari buruzko arkitektura obrak
Beste kulturak eta Shinzou
Cromlecha eta Jorge Oteiza
Jorge Oteiza, Aita Donostia eta Ametzagainako hilerria
Konklusioa eta gaia*

2. Tokia

*Hirigintza Arauak
Historia
Morfologia
Balore sinbolikoak*

3. Kontzeptuak

*Heriotza eta denbora
Azken agurra emateko espazioa, ibilbide berri bat
Heriotza, hasiera edo bukaera?*

4. Arkitektura

*Programa
Betea eta hutsa
Eskala eta proportzioa
Materialitatea eta paisaia*

5. Proiektua

*Orokorra
Azken agurra emateko lekua
Hildakoaren oroipenerako lekua
Aparkalekua eta ibilbideak*

Durante muchos siglos, desde el siglo V aproximadamente hasta finales del siglo XVIII, las iglesias eran los únicos espacios para los muertos, que se inhumaban bajo su amparo de forma anónima, exceptuando los personajes ilustres.

El hombre se preocupa menos de su propia muerte, y más de la de sus seres queridos, es lo que denomina Aries «la muerte del otro, la muerte ajena, cuya añoranza y recuerdo inspiran (...) el nuevo culto a las tumbas y a los cementerios»

Con el advenimiento del siglo XVIII debido al pensamiento romántico, a los principios de la Ilustración, a las ideas higienistas y a los avances en las ciencias, comenzaron a alzarse voces de denuncia, simultáneamente en toda Europa, de la situación insalubre de las iglesias, iniciándose lo que muchos denominaron «el exilio de los muertos»⁶. Era necesario proyectar cementerios extramuros con unas premisas de partida totalmente distintas a las anteriores y el problema era que no existían apenas referencias. Por un lado se inicia la búsqueda de una nueva tipología y por otro se constata la importancia que adquiere la tumba privada como lugar de memoria y conmemoración.

Sin embargo, el siglo XX con sus dos guerras mundiales, trajo consigo profundas transformaciones entre las que destaca la gran materialización de todos los aspectos de la vida. Por un lado, la muerte pasa a ser evitada, los rituales se despojan de su carga emotiva, se busca la discreción y el duelo silencioso. Por otro lado, la expansión demográfica y el crecimiento urbano plantearon nuevos problemas. Las dos tipologías existentes radicalizaron su postura. En los países protestantes, donde existía el cementerio jardín, surge, el «cementerio paisaje», caracterizado por grandes espacios despejados y una acusada ausencia de símbolos. Por contra, en la Europa católica, aparece el problema inverso. Los cementerios se «convierten en maquetas a escala de la ciudad de los vivos» reproduciendo los problemas de ésta: conservación, especulación y saturación, lo que condujo al crecimiento en vertical, con la consiguiente proliferación de los nichos.

Un cementerio que marcó un hito en la arquitectura funeraria del siglo XX es el cementerio Woodland o cementerio del Bosque de Estocolmo, obra de Gunnar Asplund y Sigurd Lewerentz¹¹ (Fig. 2). El trazado de este cementerio es radicalmente opuesto al de los cementerios mediterráneos más apegados a la tradición y cargados de simbolismos, en éste, precisamente, existe una ausencia intencionada de significados inmediatos, permanecen ocultos, lo que nos trasmite una concepción de la muerte diferente, llevándose al límite la idea de cementerio paisaje

En España es significativo el cementerio de Igualada (Fig. 8), resultado de un concurso ganado en 1985 por Carmen Pinós y Enric Miralles. De forma irregular, se ubica en una cañada de suave pendiente descendente hacia un río. El cementerio se adapta y dialoga con la topografía y con el paisaje, mediante recorridos cargados de significados evocativos. Resulta característico el énfasis puesto por sus autores en los cambios producidos por el transcurrir del tiempo: todo se transforma, el paisaje, el oxido del metal, las luces y las sombras, acen- tuando el carácter efímero de la vida y el dominio que la naturaleza ejerce sobre todo. Se trata de dialogar con el paisaje, pero sobre todo convivir con la memoria de los que no están, y para ello es importante remarcar la importancia de lo existente, de apreciar lo vivo, para recordar a los muertos.

En Galicia, el cementerio de Fisterra de Cesar Portela, contrasta con la visión que los gallegos tienen de estos espacios, lo que supone una cierta incompreensión y rechazo popular. Probablemente sea el hecho de que no existe un límite que confine la relación con los que se han ido, que acote el espacio sagrado de la muerte, lo que crea desconfianza. Es el propio territorio el que establece la demarcación. Portela plantea su proyecto desde el máximo respeto al paisaje, lo interpreta como una «senda» o un «rueiro» que serpentea por el acantilado. Pero nuestra cultura interpreta el cementerio como fin y lugar de reposo, no como recorrido¹⁶. Posiblemente sus recursos metafóricos den la espalda a las preexistencias, suponiendo un quebranto tipológico, o bien, son excesivamente cultos y por tanto se alejan de la comprensión de la mayoría de la gente. Quizá haya sido proyectado más para los muertos que para los vivos...

Kultura megalitikoak, hots, kontserbatutako zeinen hondarrak ikasitako moduko edukitako "harri handiak" (trikuharria) diren zibilizazioak forma bikaina dira nola bizi ziren Historiaurreko gure arbasoak duela 6.000 urte baino gehiago ikusi ahal izateko.

Neolitikotik eta Brontzearen Arora arte, Harri Aroko aldien, kultura megalitikoak mundu guztian garatu zen, nahiz eta mugak Europako Atlantica Mediterraneoaren eta zonaren arteko aldian aurkitu.

Den bezala izan dadin, Espainian historiaurreko arkitekturako lekukotasun hau asko geratu dira eta haietako asko oso kontserbazio oneko egoeran aurkitzen dira.

Crómlech bat edo zirkulu megalitikoak da harriek eratutako monumentu megalitikoak edo trikuharri lurzoruan sartutako eta forma zirkular harresi baten antzeko edo eliptikoa, lur bat hesituz, hartzen dutenak. Amaitzen dut "Crom" Bretoiaren zirkulua eta lekua "lech-a".

Bada bat crómlech-a Euskadiko hobeto mantenduta, eta bi zirkuluk eratuta egoteko berezitasuna du. Diametro-9,5m-etako eta 29 lekukorekin lehena, diametro-6,8m-etako eta 18 lekukorekin segundoa.

Oianleku-ko Crómlech-aren ehorzte-monumentua burdina-aroko da eta Soraluze 1909an estalgabetu zen P.-etik eta 1967an hondeatuta.

Shizosou, Japonian ematen den erritu bat, non hildakoa naturaren gizakia bezala ulertzen den. Behin defuntuaren azken agurra emanda, honen gorputzaren erretoak naturari bueltatu behar zaizkio.

Espazio ezberdinak sortzen dira erritu hau gauzatzeko eta aldiz, errituaren bariante ezberdinak. Lurrera bueltatzeko errituan lorategi handi bat osatzen dute bertan defuntuaren errautsak landare baten bidez lurrera bueltatuz. Itsasora ere botatzen dira erretoak, uraren sinbolismoa handia da kasu hauetan mugimendu infinituaren kontzeptua hartzen baitu, kasu honetan, bai ibai ondoan edota itsasoaren ertzetan kokatzen dira familiarrak eta lagunak. Haizearekin eta mendiekin jokatzeko beste erritu bat egiten da, non errautsak mendi gain batean haizera botatzen dira horrela espiritua librea izanda eta haizearekin batera mugituz.

Beste kulturak eta Shizosou

Aurrekariak

La cultura megalítica, es decir, las civilizaciones cuyos restos conservados consisten en “grandes piedras” (dolmen) dispuestas de manera estudiada son una forma magnífica para poder ver cómo vivían nuestros antepasados de la Prehistoria hace más de 6.000 años.

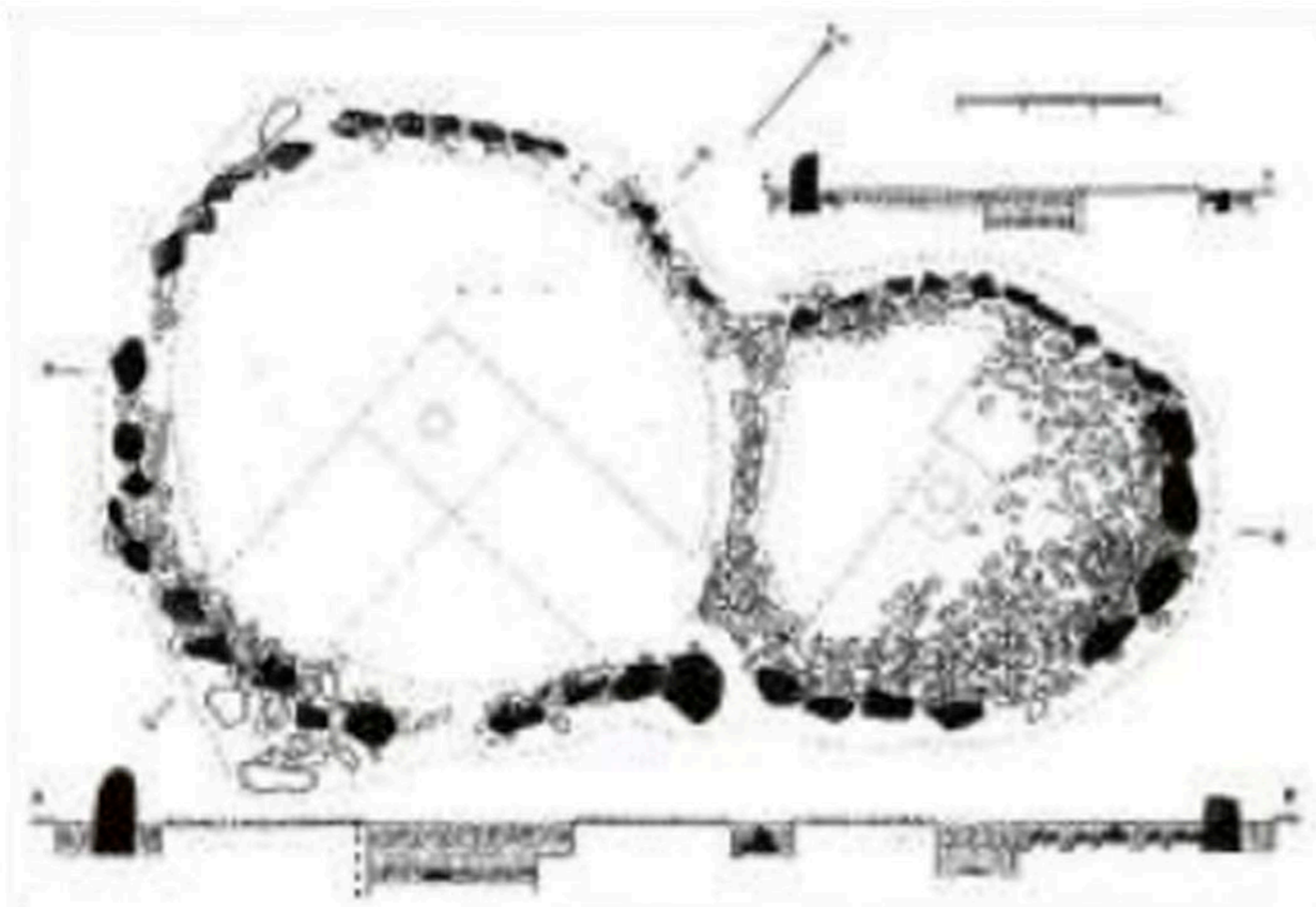
Desde el Neolítico y hasta la Edad del Bronce, periodos de la Edad de Piedra, la cultura megalítica se desarrolló en todo el mundo, aunque el término localiza la etapa entre el Mediterráneo y la zona Atlántica de Europa.

Sea como sea, en España han quedado muchos de estos testimonios de arquitectura prehistórica y muchos de ellos se encuentran en un estado de conservación muy buena.

Un crómlech o círculo megalítico es un monumento megalítico formado por piedras o dólmenes introducidos en el suelo y que adoptan una forma circular similar a un muro o elíptica, cercando un terreno. El término crómlech deriva del Bretón “Crom” círculo y “lech” lugar.

Se trata de uno de los crómlech mejor conservados del País Vasco, y tiene la particularidad de estar formado por dos círculos. El primero de 9,5m de diámetro y con 29 testigos, el segundo de 6,8m de diámetro y con 18 testigos.

El monumento funerario del Crómlech de Oianleku data de la edad de hierro y fue descubierto en 1909 por P. Soraluze y excavado en 1967.

El hombre de finales del período prehistórico (en el País Vasco, hace unos cuatro mil años) construyó, con unas piedras colocadas en círculo, unos monumentos —los cromlechs—

...

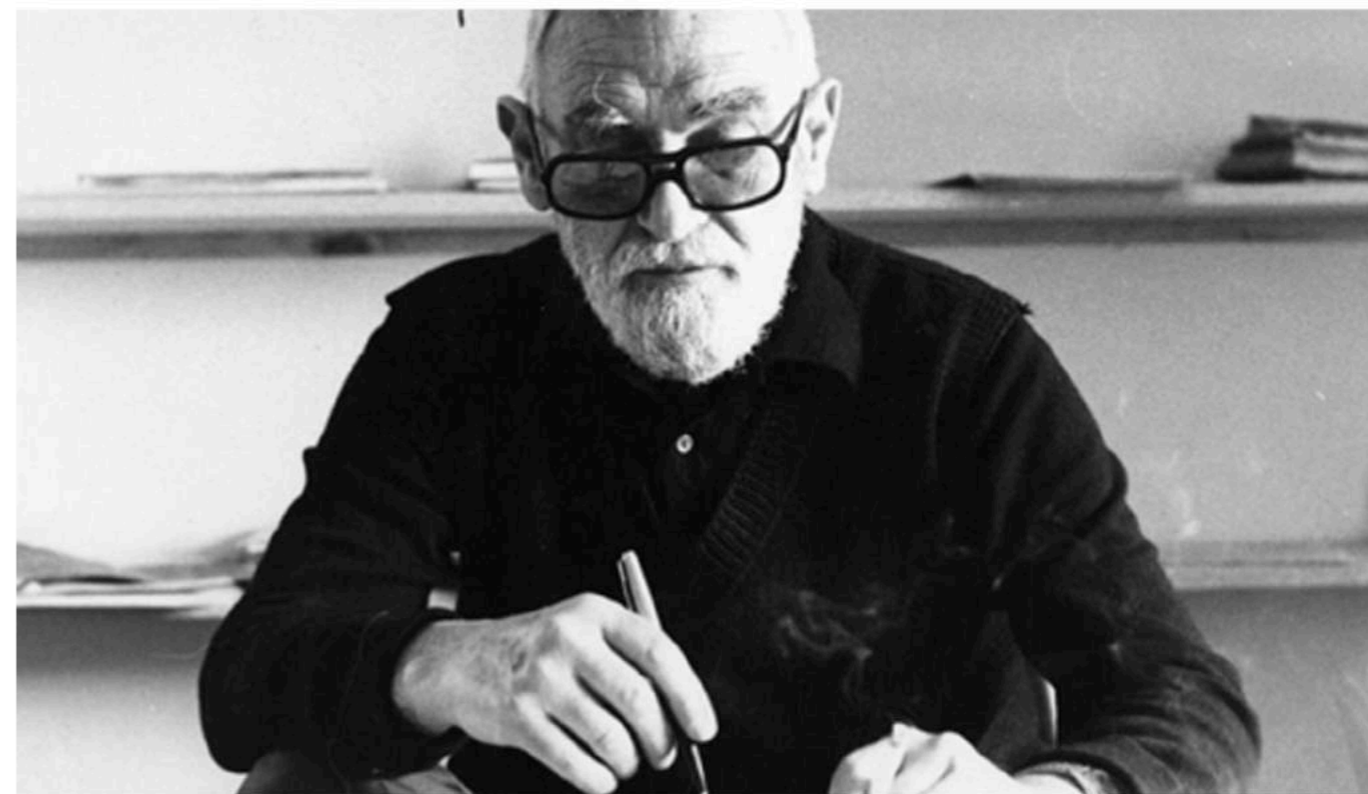
Antes, desde lo figurativo, el cazador mágico del paleolítico sujeta la imagen del animal (el bison-te-historia) en sus pinturas rupestres del interior de su refugio material. Ahora, desde lo abstracto, en este cromlech neolítico, inventa el artista, en el mismo espacio exterior de la realidad, la habitación para su raíz metafísica, la intraestatua —almario— su intrahistoria, que diría Unamuno. El hombre se ha puesto fuera de sí mismo, fuera del tiempo. Solución estética —razón religiosa— de su suprema angustia existencial. (Suspensión).

Hoy, el artista dominado por la filosofía existencial, en la línea de Heidegger, se conforma, para solución de su angustia, con reconocerla en su imaginación. Con ella ilustra una explicación del mundo en obras de un racionalismo constructivista y temporal (el concretismo), como ayer expresaba su mundo exterior el hombre prehistórico de Lascaux.

....

Pero el arte religioso, desde la proyección espiritual de la desocupación del espacio, habrá de considerarse como objeto de este tratamiento no solamente el espacio interior de la arquitectura, del templo, sino todo espacio —todas las artes son sustantivamente de espacio, son visuales— como el de la música religiosa, y la misma oración y la liturgia. Todos los medios de comunicación (de comunicación con Dios, en el arte religioso), han de ser reducidos a pura receptividad, a silencio espacial. Todo, podemos decir, debe ser reducido a cromlech, a cero como expresión formal.

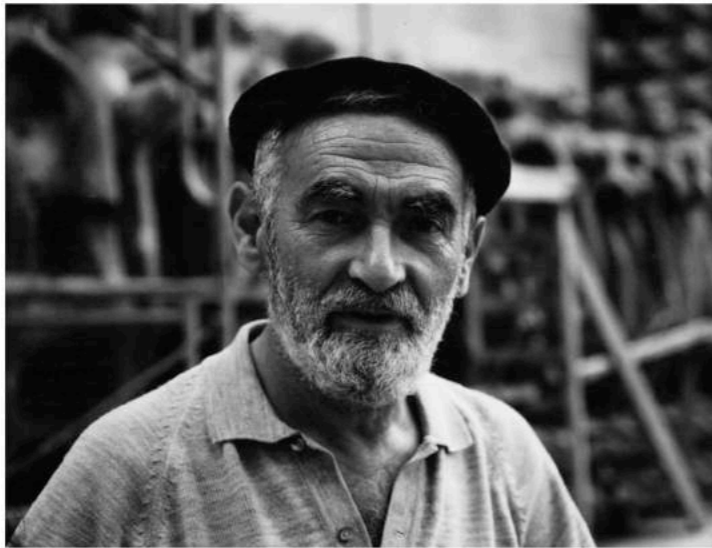
Jorge Oteiza, Cromlech y cajas metafísicas

Cromlech eta Oteiza

Aurrekariak

Jorge Oteizak, Herriko hainbat pentsalari, artista eta arkitektoengan eragin handia izan du, "euskal arima" berreskuratzea izan baitzuen helburu. Espazioari buruzko gogoetan oinarritu zuen bere lana: bolumenaren eta espazioaren arteko analisis irudi karratuen eta esferen bidez; espazioaren hustuketari buruzko ikerketa. Haren lana konstruktibismotik abiatu bazen ere, bere ondorioek minimalismoaren sortzaileetako bat bihurtzen dute; izan ere, Richard Serrak ere onartu zuen Oteizaren teorien eragina. XX. mendean gaztelaniaz idatzitako arteari buruzko saiakera idazle garrantzitsuenetarikotzat jotzen da.

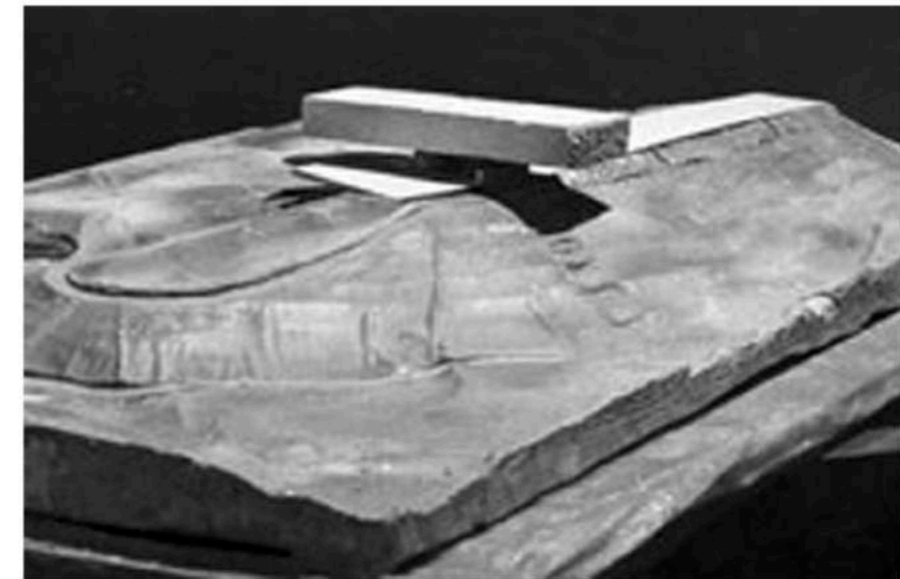
“Hemos proyectado como recuerdo en memoria del P. Donosti (sic), un conjunto para ser emplazado tras el Alto de Biandiz, zona de ancestrales supervivencias y que quisiéramos forme un grupo homogéneo de formas aliadas a las naturales y reminiscentes. Refiriéndose a la parte construida formada por la Estela funeraria y la Capilla, añadían para concluir la memoria de su proyecto que Todo este conjunto, situado en el lugar de los cromlechs, con las montañas del Pirineo vasco y el Cantábrico, hasta Donosti, por fondo, quisiéramos que nos hiciera sentirnos descolocados, extraños, solos en la Iglesia natural de este sitio, ofreciendo con la quietud y el silencio del lugar, un recuerdo perenne al P. Donosti (sic) el más cercano y alto ejemplo, para nosotros, de valor estético y religioso de salvación”

“La adaptación del terreno propuesto para el nuevo camposanto a estas ideas fundamentales sobre nuestra primera y original identidad cultural y religiosa, resulta tan exacta que sorprende. La cresta de la colina quedaría como una pista de despegue al cielo abierto sobre la mar entre las dos señales como de aeropuerto, a la izquierda el promontorio de Urgull a la derecha el de Ulía.

....
se cruza en conjunción monumental y simbólica, un prisma elemental de arquitectura como entrada al recinto sagrado y que, sobresaliendo hacia la vertiente sur, bien como prolongación del prisma del edificio horizontal o bien como placa de hormigón para aparcamiento, funcionaría como techo, como una alta cubierta en la zona primera y puerta de acceso al recinto de la colina.

....
Al afirmar que abandono la escultura quiero decir que he llegado a la conclusión experimental de que ya no se puede agregar escultura, como expresión, al hombre ni a la ciudad. Quiero decir que me paso a la ciudad —resumiendo todo conocimiento estético en Urbanismo y diseño espiritual— para defenderla de la ocupación tradicional de la expresión.”

Gaur egungo sozietatean eboluzio handi bat gauzatzen hari da, kultura ezberdinen nahasketa, pentsaera bakarreko sozietatera bidaratzen du. Nahasketa kulturalak izan dira eboluzio honen bultzatzaile.

Antzinako garaietan hiriko botere handiena erlijioak zuen, baina denborarekin erlijioak, batez ere kristautasuna, izugarrizko fede eta botere galera izan du.

Bai erlijioa eta bai kulturen mugak apurtu dira, eskualde berean, kulturak eta erlijioak nahasten dira eta batera bizi dira, gure hiriak eboluzio honi erantzunik eman gabe.

Gizakiaren bizitza hiru zikloetan banatu dezakegu, jaiotza, bizialdia eta heriotza. Gure gizartean, bai jaoitzan bai bizialdia erlijioari uko egin zaio eta hauek jasotzen zuten eraikin erlijiosoak elizak ziren. Heriotzarako espazio bakarra eskeintzen digu gaur egungo hiriak, hilerri kristauak.

Erljio fede galera eta kulturen nahasketa ekarri du hiletarako espazio berri baten garapena. Espazio ez erlijioduna, ezta kulturala ere. Giza espazio natural bat, heriotza ulertzen duena bizitzaren prozesu natural bat bezala. Espazio bat, non hildakoa den protagonista, hau oroitzera joateko lekua. Hildakoaren memoria lekuarekin lotura bat sortu dadin.

Heriotza ulertzeko eta bizitzeko era berri bat izango da proiektuaren oinarria edo jatorria. Hileta erritu berri bat. Bai arkitektura bai erritua bere osotasunean, gizatiar izango da, naturala, tokikoa, armonian lekuaren identitate natural eta emozionala.

Orokorrean bat berarekin eta defuntuaren gaineko oroigarriarekin konexioko espazioa planteatzen da, leku bat ingurua eta erabiltzailea errespetatzen duena. Familiarrentzat eta lagumentzat bizitzaren eta heriotzaren arteko konexio lerro finean kokatzeko balio duen lekua.

LANDA-ATSEDENLEKUA, PARKE ARKEOLOGIKOAK
ETA LURZORU EZ URBANIZAGARRIEN BABES BEREZIKO AREAK
AREAS RECREATIVAS RURALES, PARQUES ARQUEOLÓGICOS
Y AREAS NO URBANIZABLES DE PROTECCIÓN ESPECIAL

1. ARDITURRI PARKEA
2. LARZABALZAR PARKEA
3. TRAPADA PARKEA
4. URKABE PARKEA
5. LEUNZABALA PARKEA
6. EGIEDER PARKEA
7. URKULU PARKEA
8. GANZABAL PARKEA
9. OIELEKU PARKEA

Lurzoru ez urbanizagarria kokatzen da proiektua. Honez aparte, parke naturala denez, babes berezia jasotzen du. Oianlekuko parkearen eremuan kokatzen da, **246.858 m²-ko gainazalean**. Landa-atsedenlekua, parke arkeologikoa eta lurzoru ez urbanizagarria bezala klasifikatuta dago eremu hau.

Red Natura 2000 barruan sartzen da, kontserbazio bereziko eremu berezien (**ZEC**) barruan. Horretaz aparte **Aiako Harrien basoak**, Oianlekukoa barne, **Hayedo acidófilos** betea dagoena, **LIC-en** barruan ere sartzen da.

Eremu honen barruan **Arau Subsidiarioen barruan, Oiartzungo Estazio Megalitikoa** zehazten ditu hurrengo monumentua, proiektuaren parte izango dena: **Cromlech de Oianleku (G.V.65)**

Arditurri-ko parkea babes berdinak zituen eta eremua klasifikazioa berbera zuen bere garaian, gaur egun eraikuntza berriak egin dute eta zonaldea berreskuratu dute. Prozesu berdina jarraituko da Oianlekuko parkean eraikuntzak altxatzerko eta eremua antolatzeke. Oiartzuneko HAPOna dihoena Arditurriko kasuan zera da, Komunitate-ekipamenduaren barruan sartuko dela udalerrri mailako sare orokorretik areago, Euskal Herriko erkidegoan baizik. Oianlekuko hileta gunearen plan berezia gauzatuko da eremua antolatzeke.

Hirigintza

-
Lekua

Basate-ko mendixka aukeratu da, ezagunagoa Oianleku bezala, Aia-ko Harriko parke-naturalean kokatuta. Lekua Oiartzun-eko udalerrian dago, Gipuzkoa-n, Donostia ekialdeko zonaldean.

Oiartzungo izadiaren bilakaera Euskal Herria osoan bezala- mendiaren suntsike taron historia da, mendia esanahi rabal batean ulertuta. Mendiak ikuspuntu ekonomi ko eta produktibo batetik ikusita, lau osagarri ditu: basoa, larreak, ura eta meategiak Basoak ezkurak, gaztainak -pordinik zein irin bezala, baiak eta chira ematen zituen Birakumeen dieta osatuz. Abercek basoan aurkitzen zuten beren sostengua (hostoak, adarrak, gaztainak eta ezkurak). Egurrak era askotako baliagarritasuna zuen: egurra ctxeko suarentzat edo merkatuan saltzeko, etxeko teknika eta nekazari tresnak egite ko, eraikinak, itsasontziak eta abercen hesiak osatzeko. Basabera garoa eta otea, be reziki- erregai gisa crabil zitekeen labe, burdinola eta karobietan, ongarrri edo abereen janaria eta ohiak egiteko. Abereak mantentzeko eta luberriak egiteko erabili ohi ziren larreak Errekek eta ibaick ura ematen zuten giza kontsumorako, baratzen uretaketarako, garbiketarako eta arrantzarako. Azkenik, mendiak meategiak eta harrobiak zituen, non gizonak eraikitze materiala aurkitzen baitzuten

Nolanahi ere, larreak, meategiak eta harrobiak basaren suntsiketaren ondoren sortzen direla eta uraren kutsadura nahiko berria dela kontutan harturik, esan behar da, atal honetan aztertuko den gai nagusia basoarena izango dela.

Historian zehar, behintzat Antzinako Errejimenean, basoa-mendia zentzu zaba lean bizitzaren bi-zi-gunea zen. Orduko gizarteak aurrerapena eta ongi-izatea lortzen saiatzen ziren, baina eta iradia menperatzeko lehia latza mantenduz. XIX. mendea arte, ekonomi ereduak mendiak eta basoak izan zituen ardatz. Garai honetako jarduera gehienek egurra behar zuten eta baso menpekotasuna garbia zuten; horregatik jar. duera hauek izan zuten bilakaerak eren Anzena izan zuen baskan. Jarduera suntsiko menak burdinginize untzigintza abeltzantza eta nekazaritza izan ziren arai honetan Gaur egun, gauzak zeharo aldatu dira. Basoak ez du hainbeste garrantzia kono mian. Paper fabrikek eta zerrategick krisialdi sakona jasan dute, eta egurraren eskaria Jaitsi egin da. Hirugarren sektorearen indartzeak eta, aldi berean, lehen eta bigarren sektoreen atzerapenak basoaren iritzi berria ekarri dute. Egun basoaren interesa iva. diaren kontserbazioan izadiaren gogamstua egur kontserbazioa, aisia zerbitzuak, ha sabereen bizilekua, ikatz erreserba) eta suntsiketetan (uholdeak, higadura, klimatologi aldaketak, globalak zein lokaluk) dalza. Oiartzungo basoaren eta landare paisajearen jatorrizko egoera eragiten zuten faktoreak bi motatakoak ziren:

- Zio naturalak: 1. Baldintza klimatikoak. Oiartzun, Euro-Siberiar klima eremuan kokaturik, klima Ozeanikoa du: itsasoaren gertutasunak tenperatura epelak eragiten ditu (batez besteko 13 °C), eta hezetasun handia, Euskal Herriko inguru euritsuena baita horregatik, zuhaitz mota nagusienak hosto zabalak deritzanak dira (haritra, pagos, gaztainondoa, lizarra, zumarra, urkia eta abar). 2. Baldintza orografikoak. Kontutan izaten bada Oiartzungo lurraldearen % 70-a 600 metrotik bera dagoela eta pagoa 500-700 metrotik gora azaltzen dela, erraz uler daiteke haritzaren ugaritasuna gailentzea. 3. Baldintza edafologikoak. Oiartzungo lurren kopuru nagusia silizeoa eta azidoa da, eta haritzak nahiago ditu lur azidoak kareharri eta lur basikoak baino. Faktore hauen eraginez paisaje klimaxa eratzen da: haritz kanduduna (*Quercus robur*), haritz kandugabea (*Quercus petraea*), pagoa (*Fagus sylvatica*), gaztainondoa (*Castanea sativa*) adituen esanetan, erromatarrek sartu bazuten ere, ametza (*Quercus pyrenaica*), lizarra (*Fraxinus excelsior*), intxaurrendoa (*Juglans regia*), astigarra (*Acer campestre*), urkia (*Berula alba*), urritza (*Corylus avellana*), haliza (*Alnus glutinosa*). artea (*Quercus ilex*), gorostia (*Ilex aquifolium*), hagina (*Taxus baccata*) eta abar

- Giza faktoreak: Baina basoaren bilakaera gizonak bere ingurumenarekin izandako harremanen ondorioa da, etengabeko berrelikadura-prozesu batean. Gizakiak eragindakoak dira ondorio sakonena duten faktoreak, euren suntsiketarako eta aldaketarako gaitasuna kontutan edukirik. Gizakia da paisajeen itxuran gehien eragin duena. Basoa eta ekonomia elkar baldintzatzen dute, zergati-ondorio harreman batean. 1. Oiartzungo lurraldetasuna. Ertarotik dituen 6.000 hektareak, besteak beste, Pasaia, Errenteria edo Irun baino baso-aberastasun gehiago izatea ahalbidetzen du. 2. Jarduera ekonomikoek basoaren zabalera eta forma baldintzatzen zuten aurrerago ikusiko den bezala. Denboran zehar, jardueren garrantzia eta basoa suntsitzeko indarra aldatuz joan da; ezin daiteke konparatu burdin-aroko burdingintzaren era gina, XVIII. mendean zuenarekin. Halaber, jardueren garrantzia historian zehar aldatu egin da: esaterako, burdingintza izan zen jarduera ekonomikoa garrantzitsuena Oiartzunen XIV eta XVIII. mendeen artean, baina XIX. mendean bere pisu ekonomikoa galdu zuen, nekazaritzak eta abeltzaintzak gailendu zitzaizlarik. Hau ulergarriagoa izan daiteke, burdingintzak basoa behar zuela eta nekazaritzak ho nen suntsiketa behar zuela kontutan hartzen bada. Beraz, baldin eta zein den momentuko jarduera nagusia, horrelakoxea izango da basoaren egoera

Historian zehar biztanleria aldatzen joan da, batzuetan murrizten, gehienetan ugaltzen. Garbi dago biztanleria hedatzen zenean, basoaren ustiaketa sakonagoa zela, eta aldiz, biztanleria murrizten zenean basoari eragindako presioa behera egiten zuela. Basoa ez da paisaje egonkorra, denboran zehar aldatzen baita. Gizakia sortu zenetik, basoak "naturala" izateari utzi zitzaion, baso razionalizatu, hau da, giza-basoa bihurtzeko. Atal honek bilakaera eta aldaketa horiek guztiak azaltzen saiatuko da. Izotzalditik gaur egunera, izadia apenas aldatu dela uste bada ere, basoak jasan dituen aldaketak sakonak eta ugariak izan dira.

3.2. Antzina Aroa

Izotzaldian, lurra estepaz edo izotzez estalia agertzen zen. Holozenoa iritsi zenean landareek birkonkista hasi zuten. Holozenoa hasi aurretik, izotzaldiaren azkeneko denboraldiaren klima gogorra zela-eta, bakarrik bailaren azpietan aurki zitezkeen zu haitzak, urkiak, pinuak eta haritzak. Holozenoaren hasierako beroaldia zela medio. duela 10.000-8.000 urte, haritzak gero eta lurralde gehiago estaltzen zuten, pinuaren orde. Hurrengo denboraldian, duela 8.000-6.000 urte, haritzak bere garrantzia mantentzen du, urritzarekin batera. Baina, duela 6.000-3.000 urte haritzi mistoa agertzen da, non astigarra, hagina, zumarra, lizarra edo gorostia, eta haltza-ibai hertzetan hazten baitziren. Azkeneko denboraldia, 3.000. urtetik hasi eta gaur egun arte zabal tzen da; bertan haritzi mistoa 600 metrotik behera mugatzen da. Bi denboraldien artean, duela 5.000-1.500 urte, pagoa Adriatikotik -Pirinioak zehar harkatuta etorri eta Euskal Herriko barrena hedatu zen.

Ekoizpenak egurraren eskaria igo zuen. Kalkolitos Arotik Erromatarren Garaia arte (duela 4.500 urte-III mendea ko.) nekazaritza orokortu egiten da. Zerealak eta lekaleak lantzen ziren. Bil. ketak ere jarraitzen du: urrak, ezkurak, masustak, basaranak edo intxaurrak. Erromatarren garaian arbolazaintzak emandako fruituak gehitzen dira gizakiaren dietari: ma. hatsak, aranak, gingak, muxikon-
doak, pikuak eta olibak. Aurrehistoriako gizarteetan, halaber, haragiak, arrainak eta esneak osatzen zuten euren elikadura.

Abereen etxerakotzea ere garai honetan gertatu zen. Lehenago ehizatutako zenbait abere etxean edukitzen eta zaintzen hasi ziren, gehiengo kasuetan obikaprinok eta bobidoak. Gipuzkoan eginiko indusketak (Altuna eta Castaño) argitzen duten bezala, behinazienda izan zen nagusi, etxerakotzea hasi zenean Erromatarren garaia arte, eta baita Erromatarren garaian ere. Argi dago, behi-azienda askoz baliagarriagoa zela ar di eta ahutz-azienda baino: esnea, haragia, larrua, ongarria, nekazari-lanak.

3.3. Erdi Aroa

III eta XIII. mendeen arteko historia oso datu gutxi daude, baina ez du ematen gauzak gehiegi aldatu zirenik. Nekazari eta abeltzain gizarteek eraginako oihan-galtzea oso mugatua eta txikia zen. Erdi Aroan basoaren probetxamendua ez zegoen kasik arautua. Hiri-gutunetan erregeek udal barrutiaren mendien probetxamendua ematen zien bere menpekoci, crabilpena zehaztu gabe. Hau ikusita, esan daiteke ez zegoela basoaren aberastasunean inongo oztoporik XII eta XIII. mendeetan. Basoa aberatsa zen eta ez zegoen inongo izunik bere desagerpena zela kausa. Gaztelako koroak industri jarduera garrantzitsuei-untzigintza eta burdingintza-pribilegioak eman zizkien. Alfontso X.-ak, 1270. urtean, Getariako hiribilduari itsasuntziak eta etxeak craikitze behar zuen egurra Gipuzkoako edozein lekutik ateratzeko baimendu zion, ontzigintzak lortu zuen garrantziarengatik. Oiartzungo eta Irungo olagizonek eta burdinolek "Burviolen Forua lortu zuten Alfontso XI. eskutik 1328. urtean; honek, be har zuten egurra moztea edozein zuhaitz eta lekutik; mendi partikularretik ezik bai mentzen zuen. Foruaren arabera ohitura hau atzetik zetorren, eta aurreko erregeek onartzen zuten. Gipuzkoako burdingintzak zuen garrantzia ikusita, Burdinolen Forum Gipuzkoa osora hedatu zen 1338. urtean. Horrela hasten zen burdin jardueren nagusitasuna, bai Gipuzkoako ekonomian bai basoaren kudeaketa eta ustiaketan, XIX. men. dea arte mantenduko zena.

Hiru ziren Erdi Aroan egur eskari nagusia zuten jarduerak: 1. Eraikuntza, Gipuzkoako herri guztiak bezala, Oiartzunen ere etxe gehienak zurez koak ziren; bakarrik zenbait dorretxe-Iturriozko Dorrea, Altzibarko Ugarte dorretxea, Zuaznabar, lurrira edo Makutso dorreak, besteak beste. Egur gogorak -haritzak eta pagoak erabiltzen ziren, baina baita lizarrak eta haltzak ere, eraikinaren gorputzarentzat zein estalkiarentzat. Dena dela, XV. mendearen bukaeran, egurra ren orde, harria erabili ohi zen, bi arrazoiengatik. Lehenengoa, egurraren ahulezia suteen aurrean. Erdi Aroan sute asko gertatu ziren Gipuzkoan: Donostian (1278, 1338, 1361, 1433, 1483, 1489, 1512). Hondarribian (1462, 1498), Oñatin (1488). Tolosan (1282, 1469, 1503), Seguran (1422, 1491). Ordizian (1912), Arrasaten (1305, 1448, 1477. 1489). Azpeitian (1445, 1506). Azkoitian (1436), Leintzen (1498). Hemanin (1512), eta baita Oiartzunen ere (1476, 1515).

Bigarrena, egurraren eskasia. 2. Burdingintza. Egur gehien kontsumitzen zuen jarduera zen ikatza zein burdinolaren eraikuntza (Teilatua, gupilak, hauspoak eta gabiak). Erdi Aroan burdinolek egur kopuru handia kontsumitzen zuten; 1508. urtean Oiartzungo bederatzi olek, urtean 1.000 kintal burdin ekoizten zutenek, 12.000 karga egur behar zituzten ur tero. Diez de Salazarren aburutan, XV. mendearen bukaeran, Gipuzkoako 110 bur dinolek 1.650.000 karga egur kontsumitzen zuten urtero, hau da, 550 hektarea ba so (% 0'2). 199.700 hektareako lurralde batean.

3. Ontzigintza. Garai honetan Euskal Herria, eta batez ere Lapurdi, Gipuzkoa-Oiartzun inguruko untziolak ziren produkzio handiena zutenak: Hondarribia, Errenteria eta Pasaia-, eta Bizkaia Mendebaldeko ontzigintzaren buruan zeuden, euren itsasontziak ziren preziatuenak. Hiru jarduera hauek kontsumitzaile nagusienak izan arren, baziren beste zenbait ekintza egurra mozteko askatasuna zutenak: astagagintza, tornugintza, pipagintza, kutxagintza, errota eta presen eraikuntza, txabola eta hesigintza, eta giza eta abere kontsumoa. Beraz, egurra izan zen lehengai nagusiena Erdi Aroko teknologian, eraikuntzak eta tresnak egitearren.

Arestian, aitatu den bezala, jarduera guztiak elkarrekin bizi ziren basca ustiatzen. inongo arazorik gabe. Nolanahi ere, gauzak aldatu egin ziren XIV. mendearen bukaeran, orduantxe hasi baitziren murrizketak; haritza eta gaztainondoaren zuhaitz ustia. tinen-ebaketa eta mozketak kontrolpean jarri ziren. XIV. mendean krisialdi sakona suertatu zen; izandako uzta txarrek-klimaren hoztura nabarmenaren ondorioz. izumile galanta ckarri zuten, honek populazioaren atzeraldia ekarri zuen, eta ekonomiak ere kontrazio sakona pairatu zuen. Baina XV. gizaldian, ekonomia eta biztanleria gora egin zuten: 1508. urtean 480 auzotar zituen Oiartzunek eta 280 Errenteriak: 1491. urtean, Errenteriako muga 30 baserri zeuden eta 1508. urtean 70. Biztanleriaren hedakundeak, uzten hobekuntzari esker, ekonomiararen garapena eragin zuen, eta burdinaren eskaria zuzpertu. Honi esker, garai honetan burdinolak suspertu egin ziren eta baita ekoizpena ere, eskari berriari aurre egiteko. Honek egurraren kontsumoaren igoera ekarri zuen eta basoaren atzeraldia.

Era berean, jendetzaren igoerak janariaren eskaria igo zuen eta lursoro eta larreen hedakuntza ekarri zuen. Abeltzantza eta nekazaritza erdiesten hari ziren garrantziaren adierazgarri dira 1457. urteko Foruak. 1457ko ordenantzaren 23. tituluak abereen lartatze askea ezartzen zuen, mahasti, mintegi, sagasti, baratza eta lur erein eta itxitan: legeak nekazaritza, abeltzantza eta basogintzaren beharrak elkartzen saiatu zen. Modu berean, 1463ko Ordenantzak, 190. tituluak, nekazaritza eta basogintzaren arteko ga tazkei irtenbidea aurkitu nahian, edozein lursorotik 6 metrora baino gutxiagora in txaurrondo, gaztainondo, haritz, pago edo lizarrik landatzea eragozten zuen. 1.000 marabedi isunpean; neurri honekin zuhaitzek eragindako itzalaren eragozpenak ekidin nahi ziren. Laburbilduz, Erdi Aroaren bukaera, nekazaritzak eta abeltzantzak. ekintza suntsitzaile baten bidez, basoari lekua kentzea saiatzen zen.

Olagizonek bere eskubideak zabaltzen saiatu ziren, basoaren zati handiagoa eta erraztasun handiagoekin gozatzearren, baina udalen interesekin egin zuten topo aurrez aurre. Arazoa benetan sakona zen, basoaren ustiaketa baitzegoen jokoan. Udalek, Errege-erregina Katolikoen erreforma ondoren, bere egitura zaildu zuten, eta nori mantentzeko diru sarrera gehiago behar zituzten, ohizko eta ez ohizko gastuek aurre egiteagatik. Oiartzungo udalak eta bertako olagizonek izandako auzian, mozteko askatasuna mantenduz gero, lurraldeko basoak ebakiak izango zirela eta Oiartzunek ezin izango zuela bere zorrak ordaindu, desagertuz, adierazten zuten lehe nengoak.

XV. gizaldiak denboraldi berri bat dakar paisajearen bilakaeran. Desoihanketa prozesuaren hasieraren ondorioz, gatazka handiak sortzen dira, hedatzen ari diren jardueren artean (burdingintza, untzigintza, abeltzantza, nekazaritza). Liskar hauek guztiak bi motatakoak izan ziren:

Bi udalerrien arteko mugen rehaztasun gabetasuna. XVI. mendean, bi herrien arteko mugak ez zeuden ondo zehaztuak eta kokatuak, askotan mugarriak desagertu ziren edota mugituak izaten ziren. Oraindik 1544. urtean, Juan II eta Enrike IV. -aren erregetzan hasitako Erreterria eta Oiartzunen arteko gatazkak irauten zuen. 1491ko apirilaren 7an. Emege-erregina Katolikok eman zuten Epai Arbitralaren arabera, bi herrien arteko lurralde amankomunatuak hiru zatitan banatu ziren: bi heren Oiartzunentzat eta haren bakarra Erreterriarentzat, nahiz eta ustia keta amankomunatuak izaten segitu. Baina arazoak jarraitu zuten. 1508ko Aginte Ercalen kontzesioa behartuz; honen bidez, Juana Erreginak bi zatia askatu zituen eta baita curen ustiaketa ere.

3.4. Aro Berria

Aro Berrian Gipuzkoako basoek euren status juridikoa lortu zuten. Oiartzunen hiru banaketa desberdin bereiz daitezke:

- **Maketaren arabera:** 1. Txaradiak. Azpiazpitik mozten ziren zuhaitzak dira. Denborarekin, enberrari zenbait adar ateratzen zitzaizkion eta hauek 12 edo 15 urteko epea behar ruten harteko eta mortuak izateko. XVI. mendean zuhaitz mota nagusia zen burdinherrietan: Elgoibar, Erreterria, Deba, Hondarribia edo Oiartzun, Gipuzkoako ba Soaren herena txaradiz osaturik zegoen, bi heren tantaiak zirelarik. Txaradiak burdingintzarako ikatza egiteko ziren erabilgarriak soilik. Egun, Mendibileko txaradiak Ugaldetxon) haritzak eta urritzak ditu. 2. "Moderret" edo motrak. Nahiz eta XVI. mendean erabiltzen hasi, XVII. mendea arte ez zen orokorra egin Gipuzkoan. Modorrek zuhaitz bereziak ziren. "Moz keta ezaguna zen bai Gipuzkoan bai Bizkaian, baina modorren berrikuntza "utoihala"-n eta "tako"-n zetzan; bestela esanda, ipinabar" egitean, hau da, bi adar (bata zuzena, okerra bestea) uztean. Modorren sorrera jarduera desberdinen beharretan datza. Txaradik burdingintzarentzat balio zuten soilik, eta gainera abereak jaten zituzten moztu ondoren, hazkuntza atzeratuz. Bestalde, Gipuzkoak kurbatoi itsasontzietan erabiltzen diren pieza okertuak eskasia handia zuen eta askotan Bizkaitik ekarri beharra zuen. Arazo hauek guztiak konpontzearen modorrek sortu ziren: 8-10 urteko epean moztu ziren, ipinabarra utziar lurretik hiru metrotara, abereak mutio berrietara ailega ez ziteren. Beraz, modorrek abeltrantza, burdin gintza eta untzigintzaren beharrak asetzen zituen, lehenengo aldiz, denak batera XVIII. mendean Gipuzkoako baso gehienak modorrek eta lantaiak ziren; tardien garrantzia nabarmen jaitsi zen. Basaten eta Oialekun aurkitu daitezke pagadi modortuak, eta Arizabalon harizti modortuak. 3. Tantalak edo zuhaitz-luzeak. Batik bat, eraikinentzat erabili ohi ziren: itsasontziak, etxeak, burdinolak, errota eta abarrekoak eraikitzeko. Normalean 60 edo 100 urte zituztencan moztu ziren.

Arizabalon ere aurkitu daitezke hariz-tantaiak

Hau honela, bi mota baso bereiz daitezke Aro Berrian: Baso Moderna edo Base Morsa, burdingintzari zuzendua, eta Tantaia edo Baso Luzed, eraikin eta itsasgintzari zuzendua

- **Ustia ketaren arabera:** 1 Baso frankoak edo askeak. Printzipioz, erabilera askea eta libre da. Oiartzunen "swegurak" dira honen adibide, non biztanleek eta auzokoez beren etxeetako suen eta sukaldean egurra pilatzen baitzituzten. 2. Propioak. Udal ogasunak ustiatzen zituen bere probetxurako. Udalek diru-itun ederra bihurtu zuten baso-eremu hauek, bertako egurra salduta zein ustiaketa errentan hartuta. Normalean, bertako egurra burdinolei saltzen zitzairen. Oiartzunen bi mota desberdin zeuden: a) Burdinolen eskaria asetzeko baso-eremuak. Elgoibarren eremu hauek "Olapar teak" deitzen ziren, eta Legazpian "Olbasoak". 1625ko urriaren lehen, Erreterriaren erredua jarraituz, Oiartzunek bere txaradi propioak hamabi zatitan banatu zituen, urtean bat bakarrik saltzearren, horrela horniketa luzaroan bermatzen zen. Udal dekretu honek zenbait baldintza ezartzen zituen: bi urteko epea eman zitzaien erosiari egurra mozteko; ezin ziren zuhaitzak ebaki edo modortu, mortu bainik; baso zatia apirileko lehenengo igandean saldu behar zen enkan tean; basozainek suteak eta abereen sarrera ekidin behar zituzten. b) Ondavilegiak, Oiartzunen, jabetza udalak mantendu arren, kapareek gaztainon doak landatu zitzaizketen ondavilegietan dohainik. 1623ko Gaztainondoan Lan date Ordenantzak burdinolen horniketa bermatzen saiatu zen, eta aldi berean biztanleen elikadura; horretarako, ondavilegietan nahi adina gaztainondo lan datzeko baimena ematen zien auzokoei, zenbait baldintzekin. Parteneriak, baso amankomunitateak. Herrien artekoak eta jabe pribatuen artean ustiatutako basoak. Oiartzunek holako ustiaketa zuen Erreterria, Lesaka eta Hondarribiako mugetan.

XVIII. mendean burdinolen eta untrigintzaren beharrek elkar jo zuten berriro. Gpurkoako basoaren aldi okerrean XVIII. mendearen lehenengo erdialdea izan zen. Egoera oso kerkagarria zenez, Biltzar Nagusiek 1738ko Raso Arautegia erarti zuten, desoihanketa geldi nahian, nonbait. Halere, emaitzak ez ziren uste bezain onak izan. Koroak bere Mendl Ondenantza erari zuenean, Probintziak bere protesta luzatu zuen, Foruen aurkako zenbait eraso suposatzen baitzituen, batez ere, administrazio mailan. Basoaren kontrola Itsas Ministroari adjudikatzen zion, baina Probintziak basoaren kontrol handiagoa nahi zuen. Fernando VI.-ak, Gipuzkoaren balio estrategikoa kontutan izanik, Ordenantza partikularra eman zion Gipuzkoari, non Gipuzkoak jurisdikzio pribatiboa eta erabatekoa eskuratzen baitzuen, hau da, arlo guztietako kontrola. Era honetan, Gipuzkoak eta bere herri guztiak burdinolen egur homiketa bermatzen zuten, untrigintzaren interesen gainera. Honen truke, Gipuzkoak egurra, untriolak, Itsasuntziak eta marinolak ematen zizkion Koroari, bere kanpoaldeko politika mantentzeko.

Itsas-komisarioak, Manuel Etxeberriak, 1765. urtean egindako ikustaldian, kexu azaldu zen modorrek egiteko moduarekin. Oiartzunen ere ikazkinak modorrek moze len zituztenean, ez zuten ardura gehiegi azaltzen; ura enbor gainean geratzen zen, eta, denboraren poderioz, hauek usteldu egiten ziren. Zuhaitzak ez zuen ezertarako balio ez ikazgintzarako, erta untrigintzarako ere. Horregatik, Etxeberriak mozketak aditu itsas-rurgina-baten aurrean egitea eskatzen zuen.

• Etxeko kontsumoa

Eguneroko kontsumoa besteen maila ez egon arren, garrantzitsua zen: suegurta etxeko suak eta sukaldeak hornitzeko, eta egurra tresnak, etxeak eta eraikinak egiteko, are gehiago, negu euritsuen eta hotzaren aurrean. Etxeko beroa mantentzeko behintzat sukaldean-famili bakoitzak urtero 3-4 gurdi egur-12 karga egur behar zi tuen gutxienez. Bestalde, Oiartzungo giro hezeak egurra segituan ustelazten zuten: etxe baten bare-egiturak mendeak eta mendeak irauten bazituen ere, kanpo-egitura (teilatua, ateak, leihoak, eta abar) ez zuen hamar urte baino gehiago iraungo.

Aipatu bezala, erabilera komunalak murrizketa garrantzitsua pairatu zuen XVI eta XVIII. mendeetan. Erdi Aroan sinatutako hitzarmenak hasi zuten prozesu hau, angioak ezamiz eta ustiaketa libren ezertatuz. Beranduago, 1535. urteko udal ordenantzek "j. zentzia" ezarri zuten egurra mozteko eta "suegurra"-ko baso-saila. Kontrol honen aurrean, nekazariak legez kontrako bakiak, mozketak, lapurketak eta birsalmentak erabili zituzten, behar beste wur, gaztaina eta orbela eskuratzeko gertakari hau XVI. mendean hasi bazen ere, XVIII-XIX. mendeetan ezagutu gabeko igoera izan zuen.

Aro Berrian Gipuzkoak guda-gertakari asko nozitu zituen, Frantziarekin mugan zegoela kontutan harturik. Tropa frantsesen erasoaldiak ohikoak izan arren, Konbentzioko eta Independentziaren Gudak izan zuten ondorio latzenak. Oiartzungo kasuan, Bidasoako lerroaren gotorlekuen eraiketak egur-eskari handia eragin zuen, baina, hori baino gehiago, tropa kantonatuen erregai eskariak ekarri zuen zuhaitzen eta basoen suntsiketa, 1793 eta 1795. urteen artean. Frantses gudarosteen egonaldiak ere minlegien suntsiketa eragin zuen.

Desamortizazioa eta herri-lurren salmenta

XVIII. mendearen erdialdetik aurrera hasi zen prozesua dugu honako hau. Udalek zor handiak zituzten, diru iturriak jaitsi eta gastuak igo egin ziren -funtzionari berriak sortu ziren edo udalen nominan sartu ziren (sendagileak, irakasleak, basozainak, udal funtzionariak, herri-lanak, mintegiak, Errege bidea, gudarosten finantzaketa). Eragozpen hauek eta udalen diru faltak, basoarekiko eta, batez ere, mintegiekiko interesa gutxitu zuten. Mintegi jabeek ortopo handiak zituzten landatutako muskilak kobratreko, eta landatzeari utzi zioten, ondorioz basoa ez zen berreskuratzen baina deusezten jarraitzen zuten, eta, eskasiarengatik, egurraren salneurria igo ziren, eskaria ten jaitziera probokatuz. Basoak hain errentagarriak ez zirenez, udalak saltzera behartuak aurkitu ziren. Zorrek ordaintzeko, herri basoak eta lurak saldu zituzten,

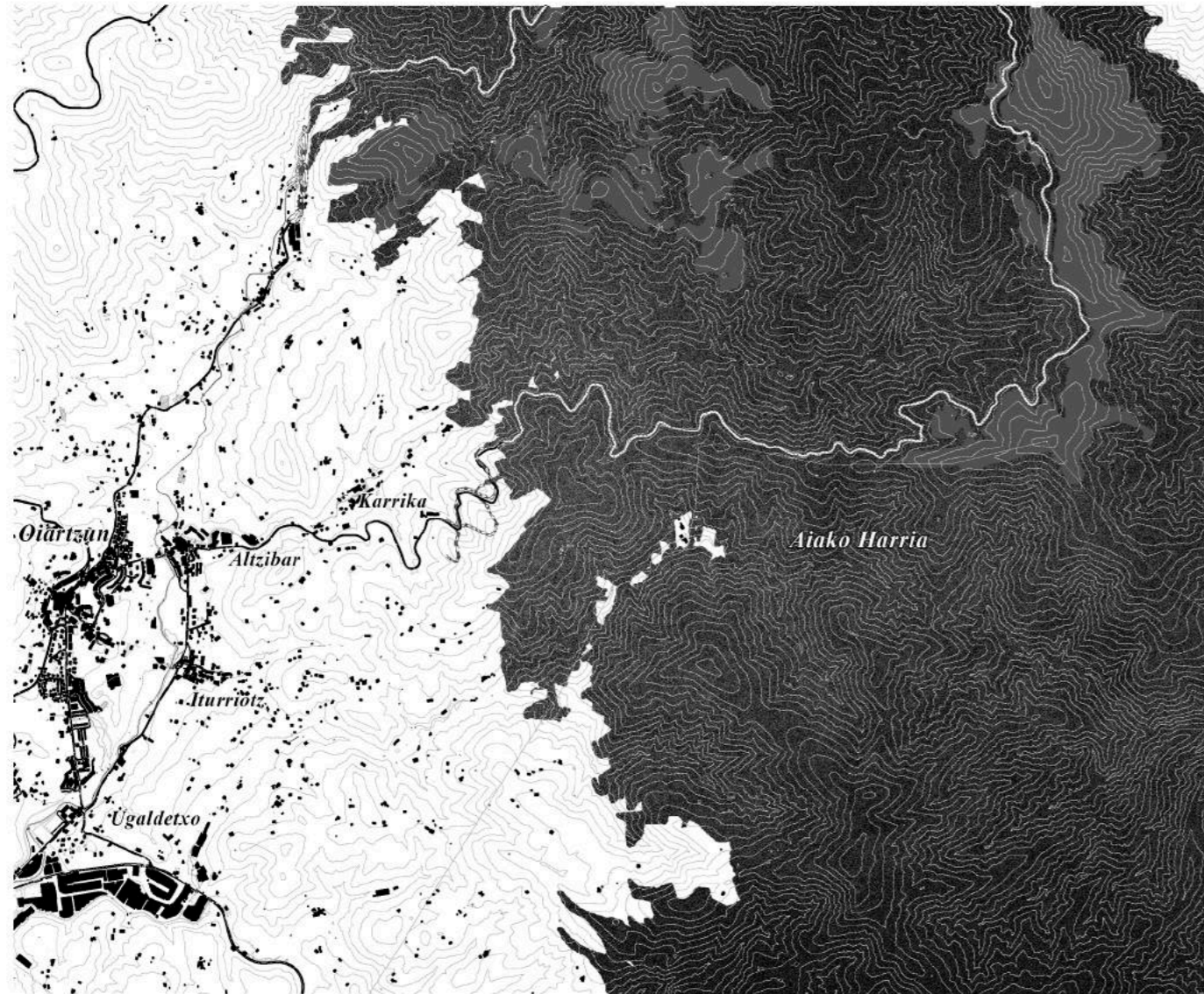
Basoaren berreskuratzea

Esan bezala, Gipuzkoako basoaren egoera XVIII. mendea oso kaxkarra zen. Hau honela, 1738 eta 1749ko araudiek bultzatuta, Gipuzkoako herriek basoa berreskura tzen saiatu ziren. Horretarako, mintegiak eta aldaska-sailak eratzen hasi ziren. Aldas. kak birlandatzeko orduan, herri bakoitzak bere estrategia zeraman, jarduera nagusie. na hornitzera zuzendua. Normalean, burdingintza nagusi zen herrietan, Oiartzun bezala, modortuak izateko aldaskak nagusi ziren: 1745 eta 1776. urteen artean, landa tutako aldaska guztien % 65-ak modortuak ziren, eta % 40-ak tantaiaik. Haatik, untrio gintza nagusi zen herrietan, Errenteria bezala, %5-ak kurbatoiak egiteko egokitu zi. ren, % 75-ak tantaiaik, eta % 20-ak modorrek. Oro har, landaketa gehienak haritzenak ziren, eskari handiena zuen zuhaitza baitzen. Haritzen atzetik, gaztainondoak dira landatu eta prezintuenak. Landaketa ugariak 1775 eta 1796. urteen artean egin zituzten; Konbentzioko eta Independentziaren Gerrek joera honekin bukatu zuten. Bertan datutako aldakak mintegi partikularretik (% 56) eta udal mintegietatik (% 44) atera ziren; ulergarria da, Oiartzunen mintegi-eratzaila asko zeudela kontutan harturik.

Basate-ko mendixka aukeratu da, ezagunagoa Oianleku bezala, Aia-ko Harriko parke-naturalean kokatuta. Lekua Oiartzun-eko udalerrian dago, Gipuzkoa-n, Donostia ekialdeko zonaldean.

Bianditz-eko gaina baino lehen errepidetik bazter batera joanda ailegatuko ginateke aparkalekura, non bertan kotxea utziko da eta peregrinazioa hasiko da Oianlekuko aisialekura. Bide ezberdinak agertzen dira bertara ailegatzeko, alde batetik, nagusi dena, 5m-ko zabalera duen legarrezko bidea eta beste aldetik baso artean doan bide estuago bat mistizismo puntu bat duena.

Errepide bakarra dago bertara igotzeko eta bertatik jeisteko. Honek bermatzen du naturaren presentzia.

Zuhaitzak eta landaredia elementu oso garrantzitsua da eremu honetan. Basoz josita dagoen zonaldea da, eta baso tipologi ezberdinak ikusi ditzakegu. Orientazioak, maldak eta uraren presentzia sortzen ditu zuhaitz ezberdinen agerpena, sentsazio eta sentimendu ezberdinak sortzeko aukerarekin.

Eremua hezetasun handia dauka, honek sortzen du landarediaren eta gorondiaren bermakuntza lurzoruen zehar. Lurzoruen kasuan, kontraste handia sortzen da eremu irekiak eta zuhaitzez estalita dauden eremuetan.

Hona hemen landaredia planoak, eremuaren izaera ezberdinak ikusteko:

Pinus radiatus
 Zarbatsua
 Haya
 Quercineas

Basate-ko mendixka aukeratu da, ezagunagoa Oianleku bezala, Aia-ko Harriko parke-naturalean kokatuta. Lekua Oiartzun-eko udalerrian dago, Gipuzkoa-n, Donostia ekialdeko zonaldean.

Natura santutegi bihurtuta. Hori da Oieleku (Oianleku). Mistika bereziko gunea da, naturaren babesan, zuhaitzez, mendiz, eta itsasoz inguratutakoa, egungo bizimodu azkarrean geldialdia egin eta hari arnasa emateko eremu ezin hobea. Ez da harriztekoa duela 4.000 urteko euskaldunek Oieleku toki sakratutzat hartzea.

Zerua eta lurra batzen dituen tokia dela esan liteke. Soilune hartatik Donostia eta Oarsoaldea batera ikus daitezke; eta Aiako Harriaren presentzia indartsuarekin ere, Oielekuko cromlechean jarrita, zer ari begira une luzez gera gaitezke, denboraren nozioa galdua.

Historiaurreko adituek hainbat esanahi ematen dizkiote mairubaratzari, baina denak ados jartzen ditena da lekuaren beraren magia.

Jorge Oteiza-k bere 'Quosque Tandem' liburuan Cromlech-ei buruz idatzi zuen, gero Aita Donostia obran aplikatuko dituen oinarriak. Hasiera batean, Cromlechak ulertzen ziren defuntuen arrastoak botatzeko lekua bezala, baina Oteizak garaiko eskultore baten pieza bezala identifikatzen ditu Cromlechak:

Eremu, ingurune edo paisai natural bat, gizakiagatik eraldaturik gabe edo gutxi eraldaturik dagoen luraren lurralde zati bat da. Paisaia naturala gizakiarengaitik eraldaketa txikiak sufritu dituen eremua da. Inork bizi ez den lurak dira: eskualde polarrak, goi-mendiak eta zenbait oihan tropikal, nondik ehiztariak eta zenbait biltzaile bakarrik igarotzen diren ingurunean aldaketarik eragin gabe.

Paisai hauek biztanleria txikikoak dira. Eremu hauek gizarte biltzaileez, ehiztariez edota arrantzaleez hartuta egon daitezke, baina gizarte hauek ingurugiroa asko saintzen dute beraien bizitzarako beharrezkoa dutelako. Behar dituzten baliabideak lortzeko duten eremua oso zabala izaten da eta ingurumenaren menpean daude, ingurumenak ematen dielako behar duten guztia. Paisaia gizateriaren ondare kulturala da eta gero eta begirune handiagoa diogu.

Hirien hazkunde masiboa ekarri du biztanleriak aisialdirako eremuen bilatzea. Eremu hoiek, eremu naturalak ohi dira, hiritik aldentuta dauden espazioak, arnasa hartzeko espazioak. Balio naturalen erabilerak asko aldatzen dira hirigunetik kanpoaldeko herrietaraino.

Donostiako biztanlegoa eremu naturalak aisialdirako espazio moduan ikusten dute, Oiartzuneko biztanlegoa aldiz, herrialdearekin bat datorren espazioa da, egunerokoan parte hartzen duen espazioa, bertatik, elikagaiak eta bizitzeko beharrezkoak diren errekurtsuak hartzeko espazioak. Errespetuz eta mistizismoz ikusten dute espazio naturala, beraiek espazio hau habitatzeko baitute, hiriguneko mentalitatea aldiz beste bat ohi da, eremu naturala puntualki bisitatzen biatute eta honekin duten erlazioa ez delako estua.

Simbolismoa

-
Lekua

Lejos de recorrer, precisamente a través de las fases de sus realidades momentáneas, una trayectoria y un trecho “de la vida”, que de alguna manera ya estuviesen-ahí, el Dasein mismo se extiende, de tal modo que su propio ser queda constituido, desde un comienzo como extensión. En el ser del Dasein se encuentra ya el “entre” del nacimiento y la muerte. En cambio, no se trata en modo alguno de que el Dasein sea real en un punto del tiempo y que, además, esté “rodeado” por lo no-real de su nacimiento y de su muerte. Comprendido existencialmente, el nacimiento no es jamás algo pasado, en el sentido de algo que ya no está-ahí, como tampoco le pertenece a la muerte el modo de ser de lo pendiente que aún no está-ahí, pero que vendrá.

El Dasein fáctico existe nativamente, y nativamente muere también, en el sentido de estar vuelto hacia la muerte.

Nacimiento y muerte, al igual que su “entre”, sólo son mientras el Dasein existe fácticamente, y son de la única manera como ello es posible: en base al ser del Dasein como cuidado. En la unidad del estar arrojado y del estar vuelto rehuyente o precursoramente hacia la muerte, nacimiento y muerte se conectan en la forma característica del Dasein. En cuanto cuidado el Dasein es el “entre”

Martin Heidegger, 2003: 391

El primer factor o grupo de elementos que intervienen en la operación creadora, es el espacio y las formas de la realidad sensible, el material y el sitio con el tema exterior que empiezo a tomar en las manos. Entra inmediatamente en juego un segundo grupo ideal que se resume en una geometría de la composición o concepto de estructura que se toma de las ideas propias del tiempo en que uno vive y con la intención que la misma obra desde su emplazamiento en la arquitectura y el paisaje nos sugiere. Hago chocar estos dos grupos de seres espaciales, el primero sometido al tiempo de la realidad, el segundo intemporal. El resultado es un material de naturaleza abstracta, un dominio espacial estéticamente valioso que vamos a utilizar como trampa para citar y reducir a estatua.

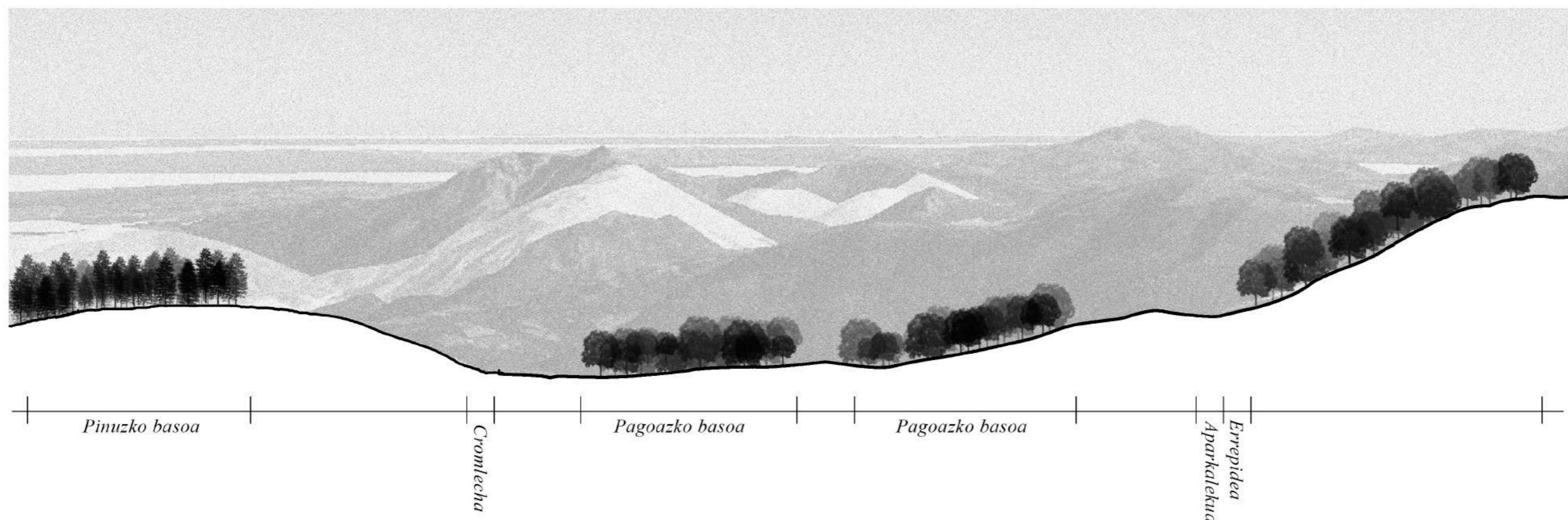
Jorge Oteiza

Heriotza eta denbora

-

Kontzeptua

-13-

Erritua enfokatuko da faseka, edozein ezagun edo familiar baten heriotza eta gero jasaten ditugun fase ezberdinak bezala. Lehenengo fasea izango da hirigunetik ateratzea eta mendira igotzea dagoen errepide bakarretik, aparkalekuraino iritsi arte, non, behin kotxea utzita, peregrinazioa hasiko da. Peregrinazioa asten da muino txiki batera igotzen, bertatik eremu osoaren bista panoramiko bat agertuko da, eta beheraino joango da bidea, galduz kotxeen eta beste edozein elementuren pertzepzioa, aurretik zetorren guztia atzera utziz beste pentsaera batean sartuz. Behin jeisten doanean malda Pagoazko basoan sartuok da bidea non hauen babesa eta biziera sentitu ahal daiteke, haizearen soinua, hostoen mugimendua, bizitzaren erreferentziak bertan daude. Baso honen zehar agertuko da soilgune bat, bertan eraikin nagusia kokatuta egongo delarik. Deskubritzen den argigunea eraikinerantz bultzatzen du, non bertan azken agurreko erritua gauzatuko da.

Beste aldetik, Pinuzko basoetan kapera txiki pribatuak kokatuak izango dira, zeinak, behin erritua eginda nahi denean bertara joateko espazioak izango dira. Bakarrik egoteko espazioa, sentimendu eta izaera ezberdinak ditzuten hiru espazioak, bertako espazioak izan direlarik.

Azken agurrerako lekua (Ibilbidea)

Kontzeptua

-Heidegger: Dasein =x ente -> un existente que puede morir

-Aristoteles -> movimiento-tiempo-espacio vinculados entre si

-Para Heidegger la muerte es un final

-Para Arent la muerte no es un fin, es un inicio, entenderlo desde la natalidad.

-‘La muerte solo es el ‘fin’ del ser ahí formalmente tomada, solo es sino de los fines que encierra la totalidad del ser ahí. El otro ‘fin’ es el ‘comienzo’, el ‘nacimiento’ (Heidegger, 1980:403)

‘La esencia del ser-ahí está a su existencia [...] y es un ‘yo soy’, ‘tu eres’. Y el ser-ahí ,es en cada caso mio, a su vez, en uno u otro modo de ser’ (Heidegger.1980)

*Del ser-para-la-muerte al ser-para-el-inicio: **Martin Heidegger y Hannah Arendt.***

‘La muerte supone el fin de la duración de un ente dominado por un ser, de algo fisico, material. Es aqui cuando comienza el recuerdo del ser, de lo que dominaba ese ente fisico y material. El comienzo entendido como nacimiento, nacimiento de un recuerdo, un recuerdo que tampoco es infinito, que generación tras generación se perderá en el olvido. Este concepto crea la necesidad de un espacio para el allegado del difunto, para recoger a este y al recuerdo que esta persona tiene del fallecido. ‘

Heriotza, bukaera edo hasiera?

Kontzeptua

Proiektua gaur egungo gizartearentzat espazio funerario bat sortzea da. Honetarako programa berri bat sortzen da, historikoki espazio funerarioekin lotuta ez dagoena. Proiekturako ez da hildakoa proiektuaren erdialdean jartzen, honen gertukoak baizik.

Proiektua hildakoaren agurrerako ibilbide bat da. Honetarako 3 espazio garrantzitsu planteatzen dira. Lehenengoa Hiritik Naturarako ibilbidea. Bigarrena Hilakoaren agurrerako espazio bat eta hirugarrena Hildakoaren gogoetarako gunea.

Lehenengoa espazioak, trantsizioazko espazio bat da. Hiritik espazio natural baterako bidaia. Hemen hasten da proiektua, hiritik espazio naturalera kotxez joaten da, eta proiektuaren esparrura iristerakoan naturan murgildutako aparkaleku bat planteatzen da. Hemendik Kapilarako ibilbide bat egiten da, zuhaitzen arteko ibilbide luze bat.

Bigarren espazioa Agurrerako espazio bat da. Leku honek espazio jarrai batzuen arteko ibilbide bat da. Hildakoaren agurra egiteko espazioak planteatzen dira:

*Sarrera
Biltzeko espazioa
Agurrerako espazioa
Kapera
Klaustroa
Irteera*

Hirugarren espazioa, Gogoetarako lekua da, Zuhaitzen artean hiru espazio desberdin planteatzen dira. Espazio hauek zentzumenekin lotutako espazioak dira, ikusmena-ukimena eta

*Begiratzeko lekua
Entzuteko lekua
Ukitzeko lekua.*

“La comprensión de la estatua como desocupación activa del espacio por fusión de unidades formales livianas”

“La estatua como desocupación activa del espacio por fusión de unidades formales livianas: Ensayé precisamente este tipo de liberación de la energía en la Estatua, por fusión de unidades formales livianas, esto es, dinámicas o abiertas, y no la desocupación física de una masa, un sólido o un orden ocupante, por rompimiento de su masa, sino el rompimiento de la neutralidad del espacio libre a favor de la Estatua, o de un espacio bajo condiciones que la Estatua necesita librarle, pero simple por un sistema lógico creciente de formas elementales, de matrices intrínsecamente espaciales, capaces de conjugación.”

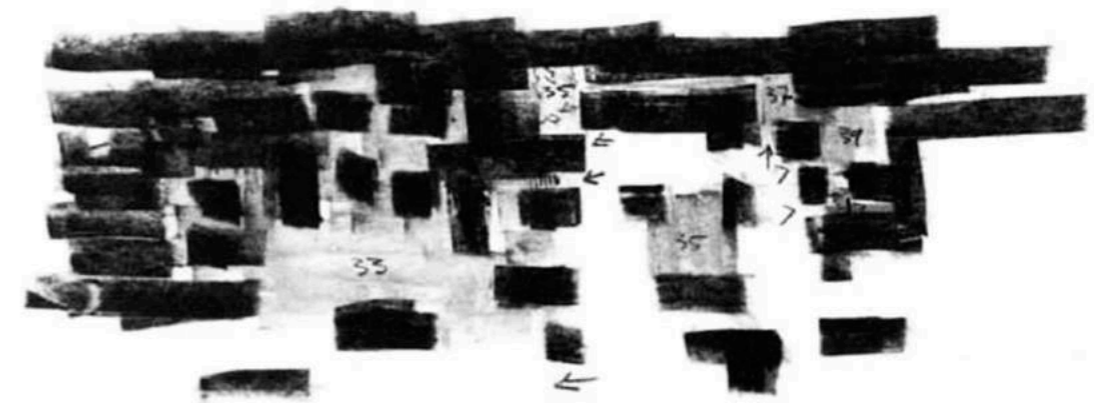
Jorge Oteiza, Proposito Experimental 1956-1957

“los espacios intersticiales entre la masiva anatomía de los cubos y la pantalla forman un vacío específico en el que tienen lugar las circulaciones, en el que las plataformas y galerías abiertas proporcionan áreas de recreo, encuentro, exposición y vida social. Este espacio proporciona sentido de orientación y comunidad. Hace que te sientas parte de la vida interior del edificio sin que importe el lugar en que te encuentres. Funciona como un espacio continuo que fluye alrededor de los sólidos”

“no hablo del espacio situado fuera de la forma, que rodea al volumen y en el que viven las formas, sino del espacio generado por las mismas”. “Para mí no se trata de algo abstracto, sino de una realidad tan corporal como la del volumen que lo abarca”

Peter Zumthor, sobre Therms of Valls

Hutsa eta betearen arteko erlazioa izango da proiektuaren oinarria. Bien arteko konposizioa izango da espazioen sorkuntzaren zergatia, espazioari izaera eta sentimendu propioa emanez. Zeharka sortuko dira bloke ezberdinak, itxiak izango direnak, sentimendu eta sentsazio ezberdinak sortuko dituztenak. Beraien artean, espazio irekiak geratuko dira aurreko espazioekin batera espazioa osatuz. Kontzeptu honen bidez eraikinaren monumentaltasuna bermatzen da, kanpo eta barne espazioen arteko erlazioa bilatuz, argiaren sarrera puntualekin, denboraren pertzepzioa lortuz, ia argia ukituz.

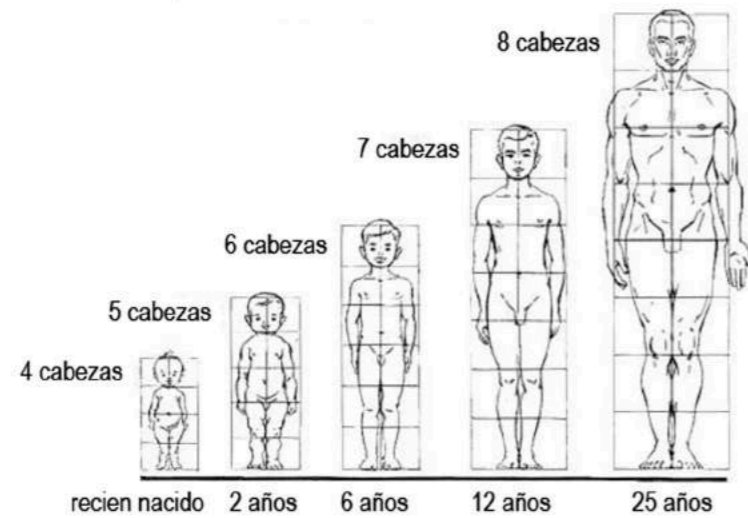
Hutsa/Betea

Oinarri teorikoak

«La composición de la construcción de los templos depende de la simetría, cuyas reglas deben por tanto ser observadas cuidadosamente por los arquitectos» ...
 «ningún templo puede presentar una razón en las composiciones sin la simetría y la proporción, al modo como hay una exacta razón en los miembros de un hombre bien formado»

Los ojos son los que buscan la belleza, por lo tanto si no se satisface su gusto tanto con las proporciones como con estas adiciones que agrandan oportunamente lo que parecía deficiente, el conjunto resultaría desproporcionado y feo a quien lo contemplara.

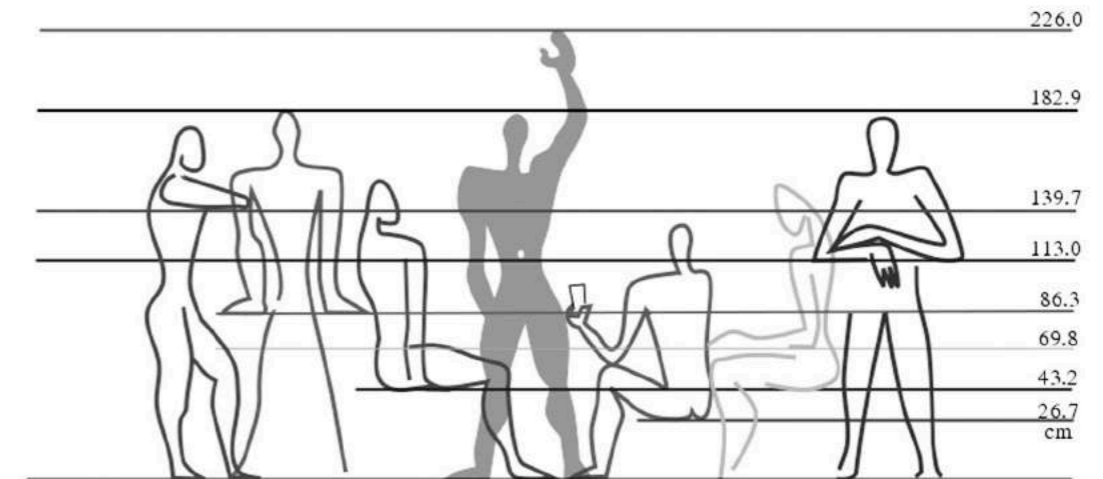
Vitruvio, Proposito Experimental 1956-1957

“Sólo el arquitecto es capaz de poner de acuerdo el hombre y su ambiente. (El hombre= una psicofisiología; el ambiente= el Universo: naturaleza y cosmos)

Le Corbusier

El modulator - ensayo sobre una medida armonica a la escala humana aplicable universalmente a la arquitectura y a la mecánica

Proiektuaren oinarria, gizakia protagonista izatea izango da. Gizakientzako eta hauek dituzten oroipenerako espazioak izango dira. Hau izango da arrazoia, gizakiarne eskalara erabiltzeko eraikuntzen proportzioak osatzeko. Sentsazio ezberdinak bilatzen dira ibilbidean zehar arkitekturarekin, beti ere gizakiaren eskala erabiliz.

Las termas se conciben casi como una cueva horadada en las montañas con una estructura semienterrada en la ladera, concebido y construido como un elemento monolítico con una técnica constructiva que ahora se conoce como “mampostería compuesta de Vals”.

“Montaña, piedra, agua; construir en la piedra, construir con la piedra, construir en la montaña.”

Peter Zumthor, Terms of Valls

‘La Arquitectura no es un espacio cerrado, en el cual no tienes ninguna relación con el contexto exterior’

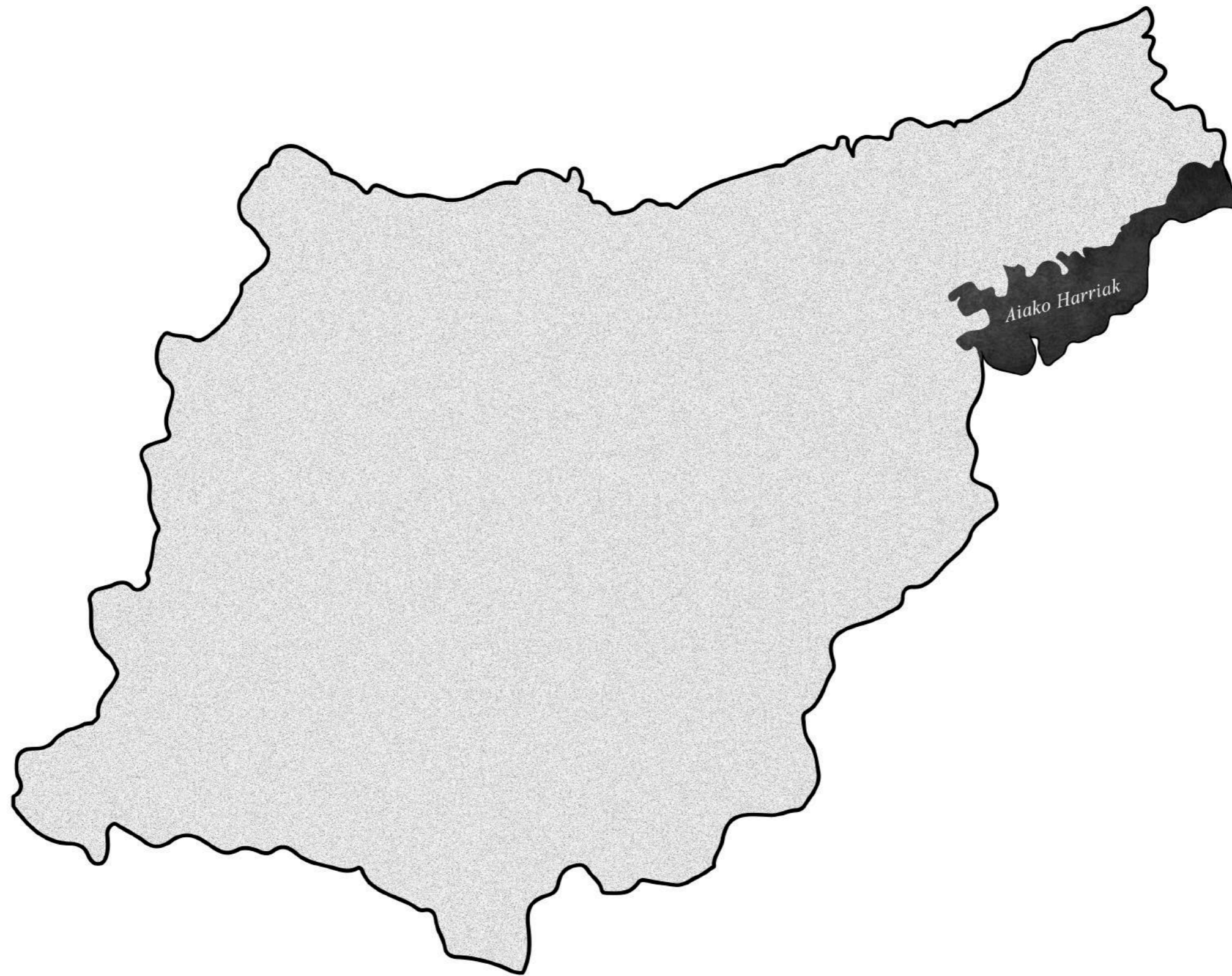
Pierre de Meuron

Arkitektura, pasaia, denbora.. Proiektuan planteatzen da denbora jasaten duen pieza bat, paisaia bera bezala, berarekin harreman orekatuan mantentzen den pieza. Denbora, paisaiaren elementu oinarritzkoa da, argia, haizea, hostoen mugimendua, landarediaren bizi prozesua, denboraren erreferentziak dira hauek. Eraikinaren materialtasuna elementu hauekin bat egin behar du, horrela, ingurune naturalaren parte den elementu bezala.

Materialitatea eta paisaia

Oinarri teorikoak

1 ←

Interbentzio eremua

e: 1/30000

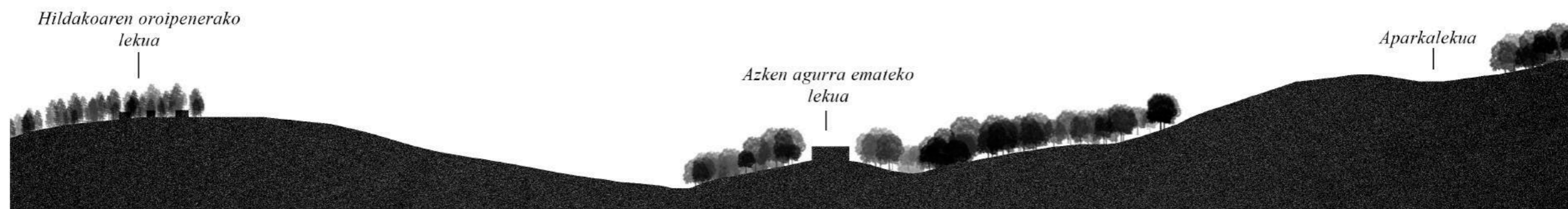
Ibilbidearen oin orokorra

e: 1/3000

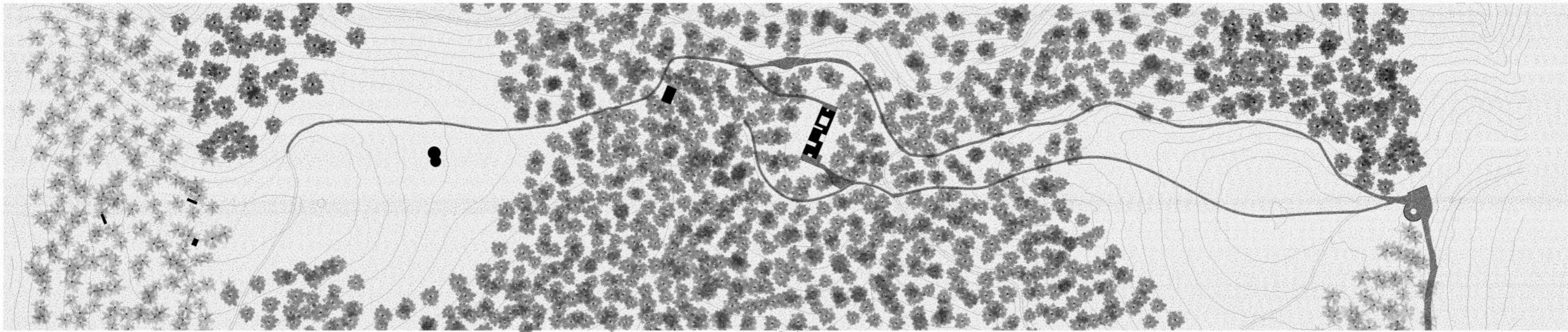
Eremuaren oin orokorra

e: 1/3000

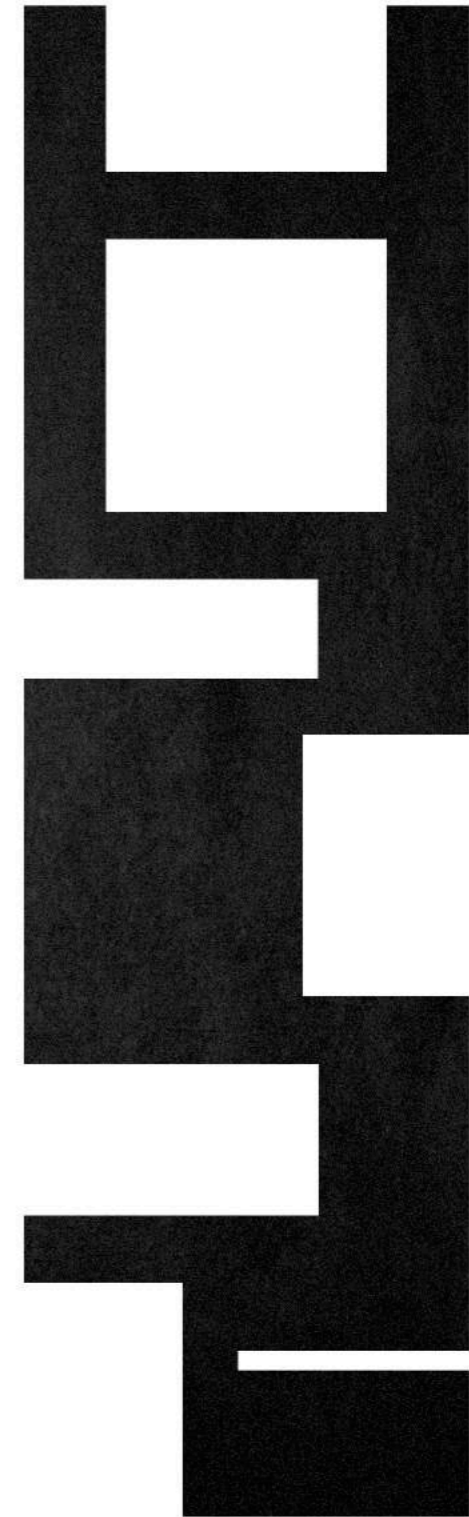
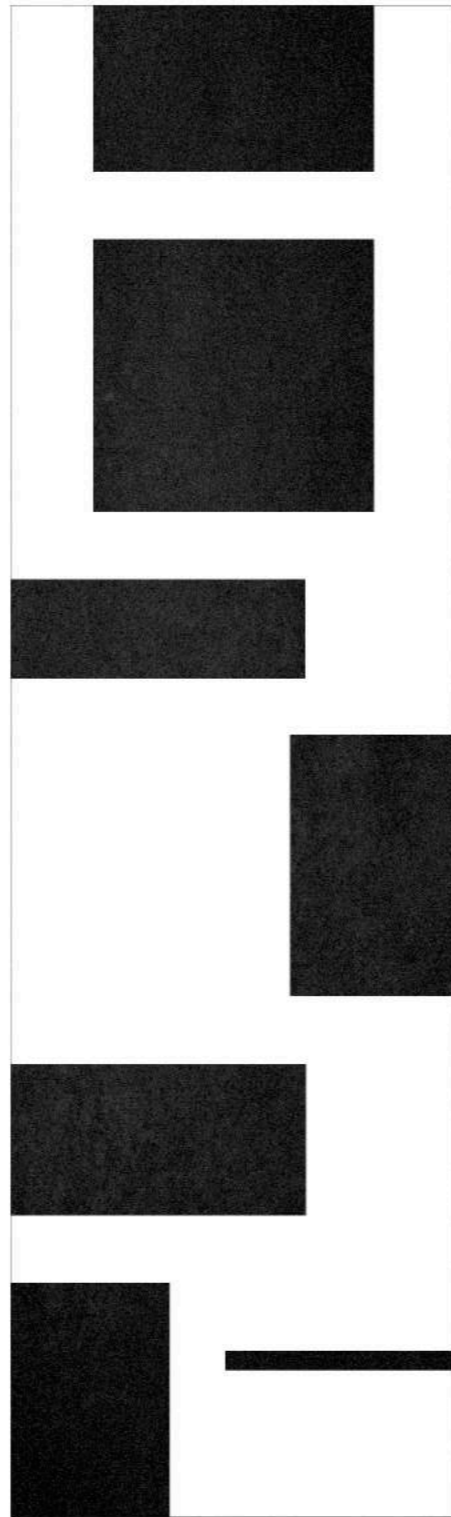
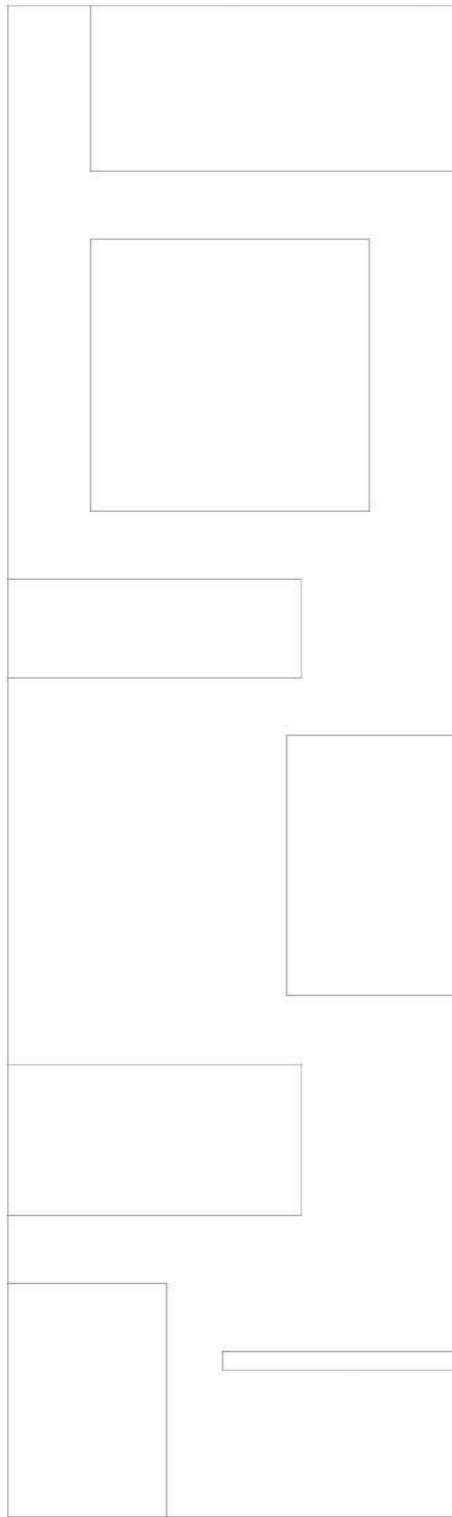
A-A' Ebaketa nagusia

E: 1/3000

←
Oto voblasti
e: 1/1000
-25-

Azken agurra emateko lekua

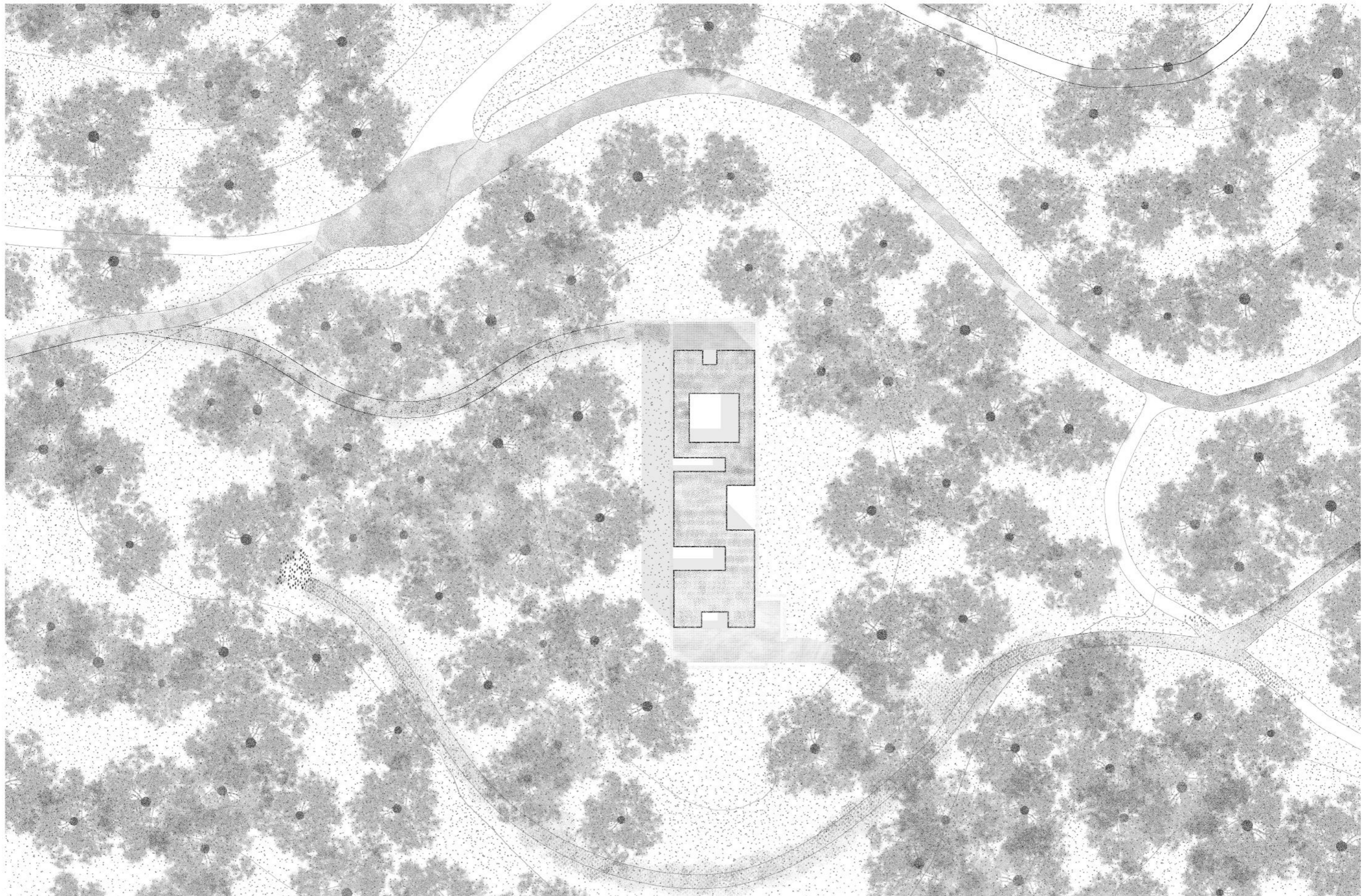

Betea eta hutsa

-

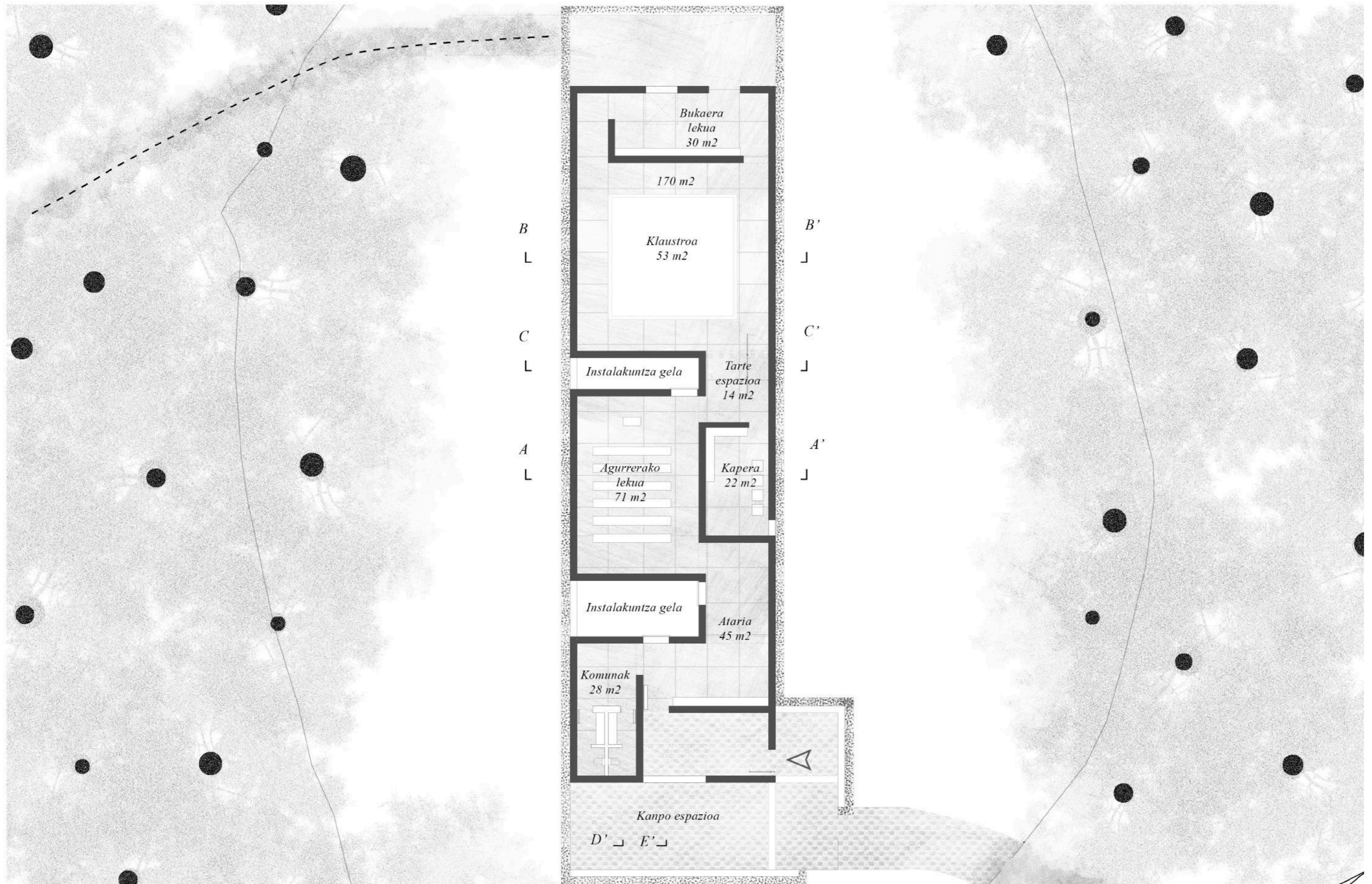
E. 1/200

-27-

Oin nagusia

-
e: 1/500

Oin nagusia

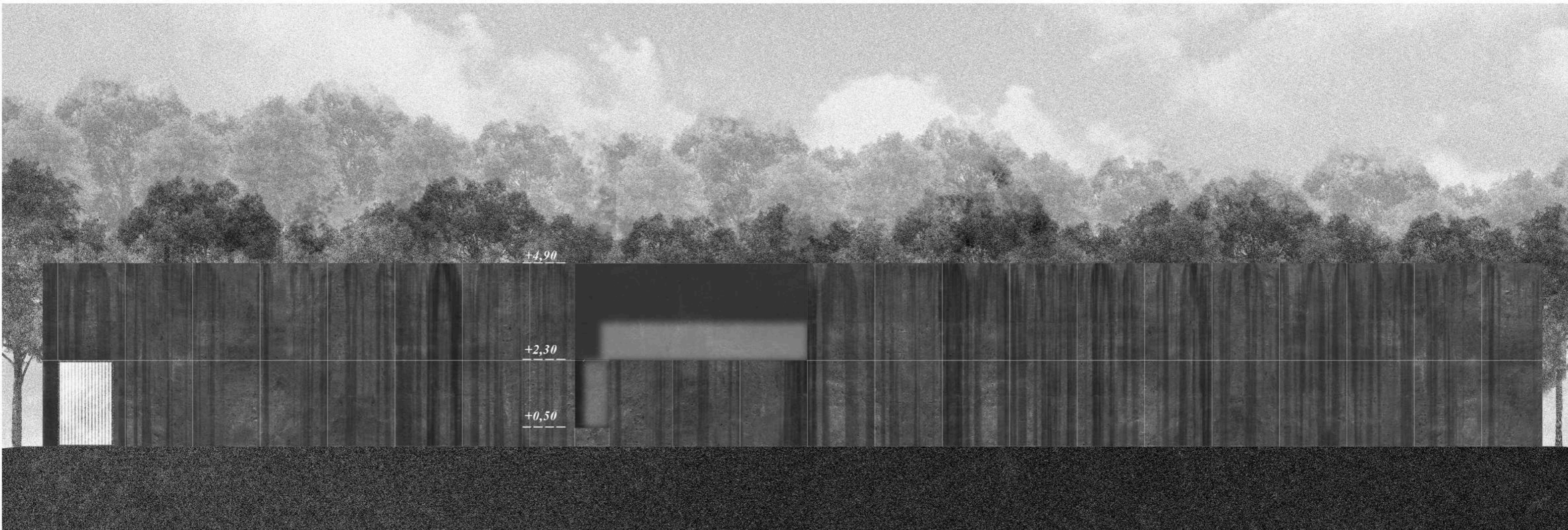
e: 1/200

Mendebaldeko fatxada

-
E: 1/100

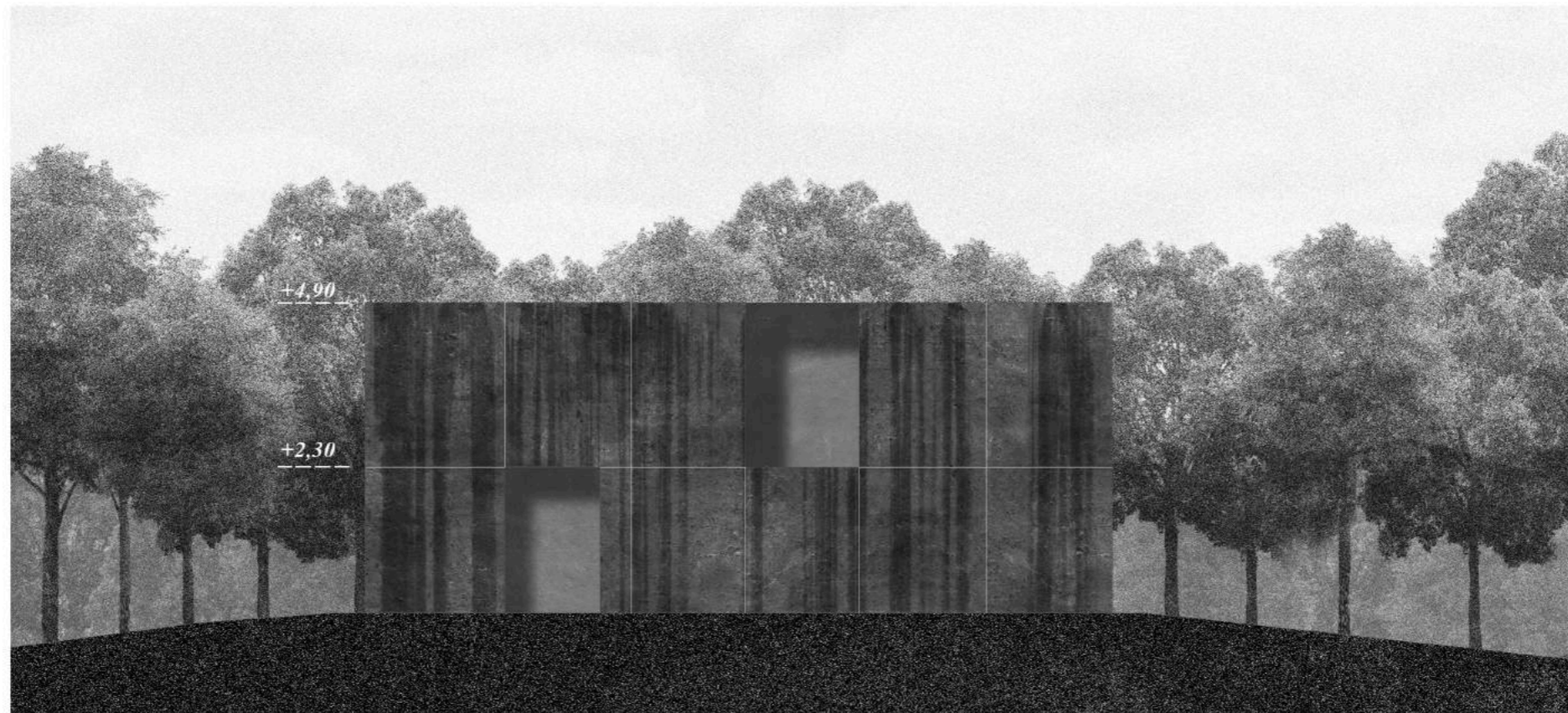
-30-

Hegoaldeko fatxada

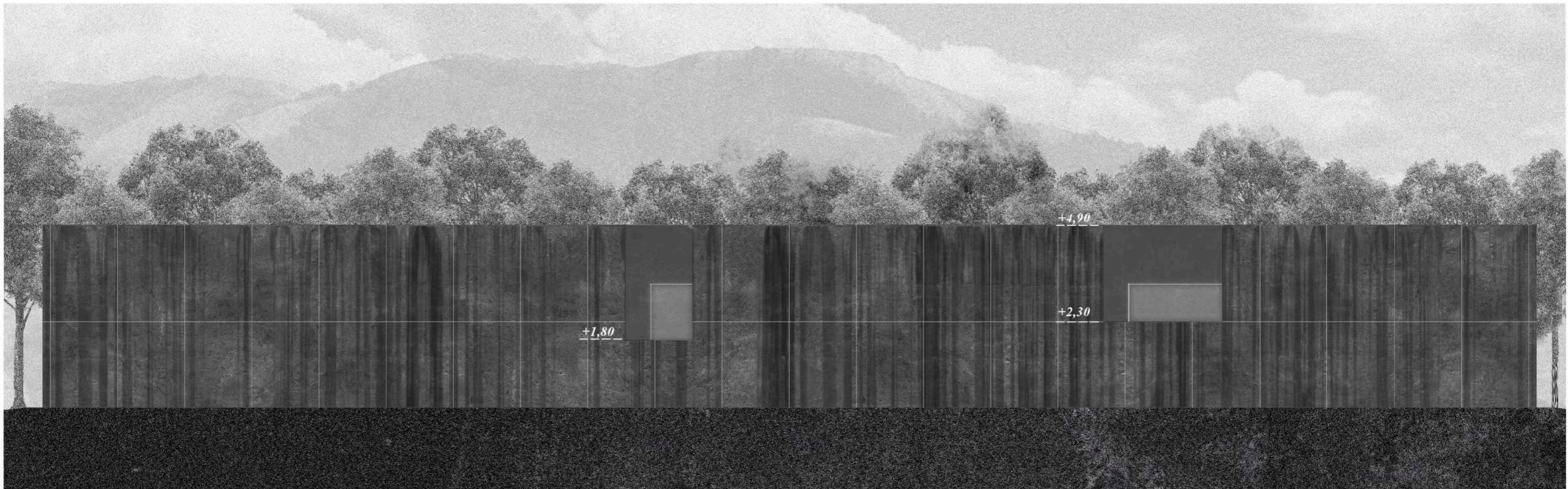
-
E: 1/100

-31-

Ekialdeko fatxada

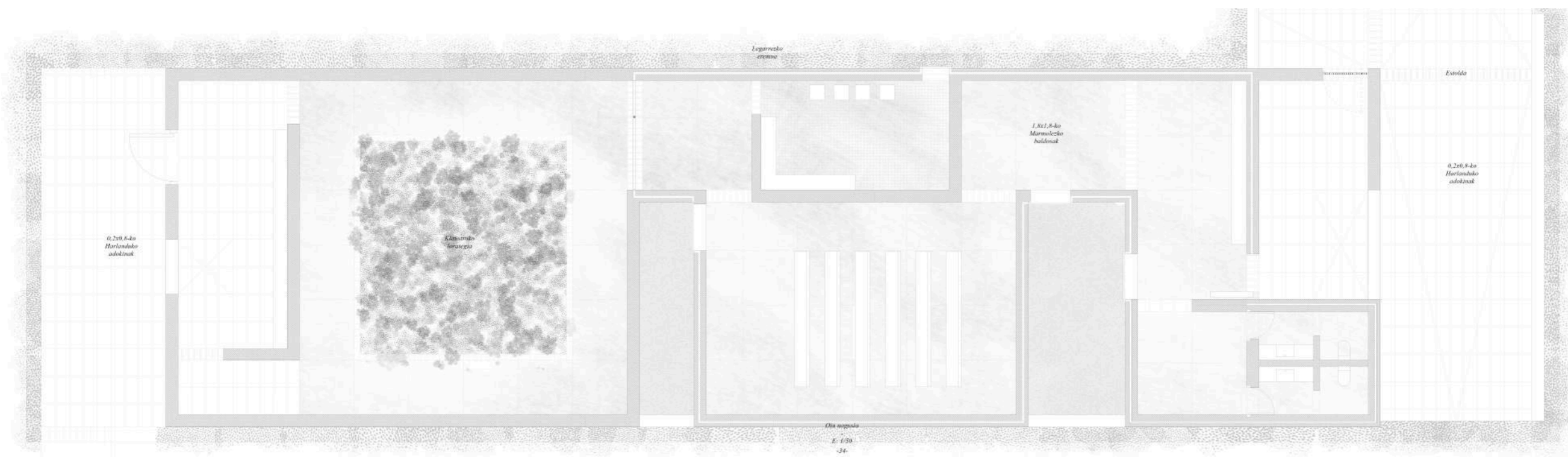
-
E: 1/100

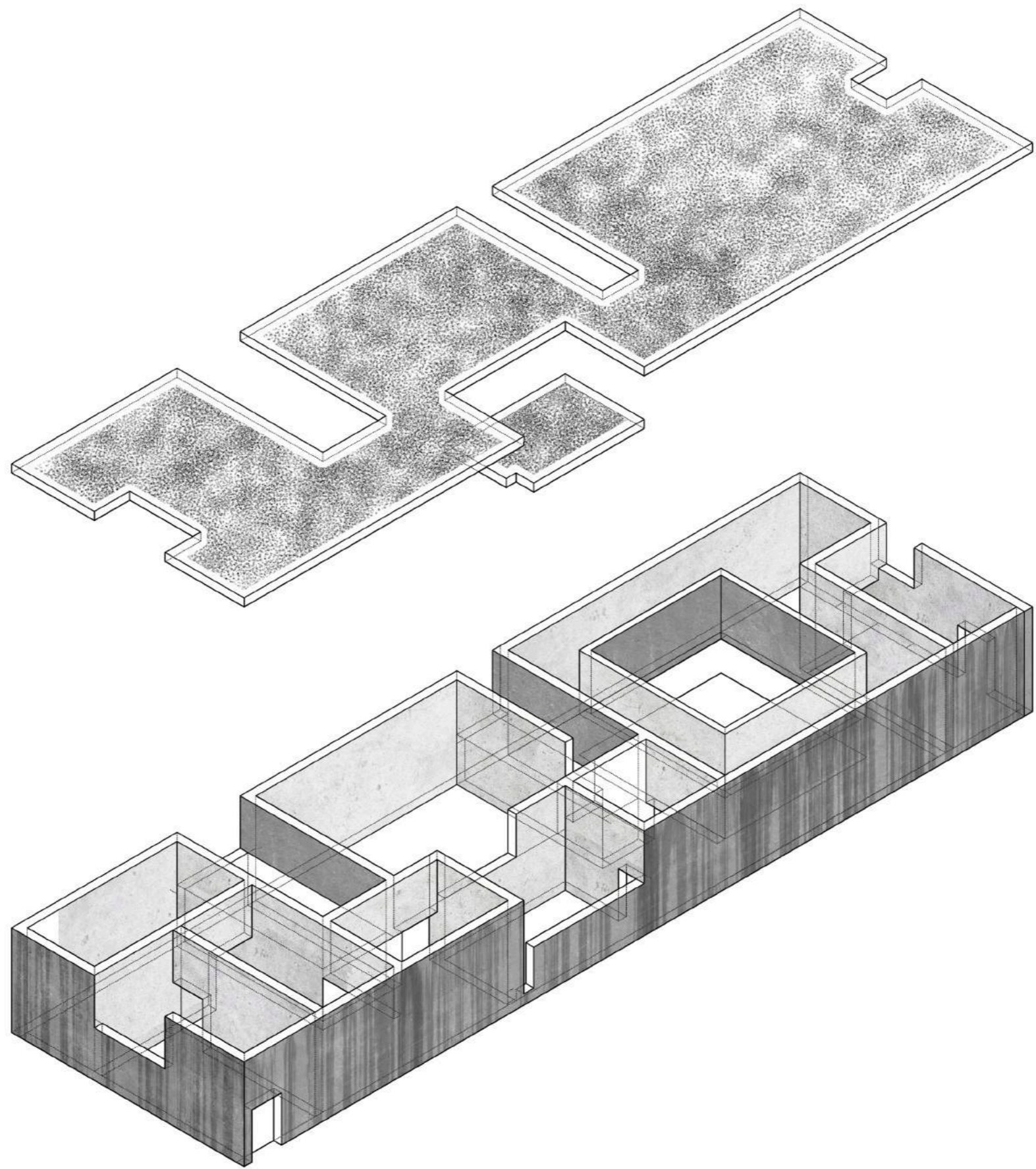

Iparraldeko fatxada

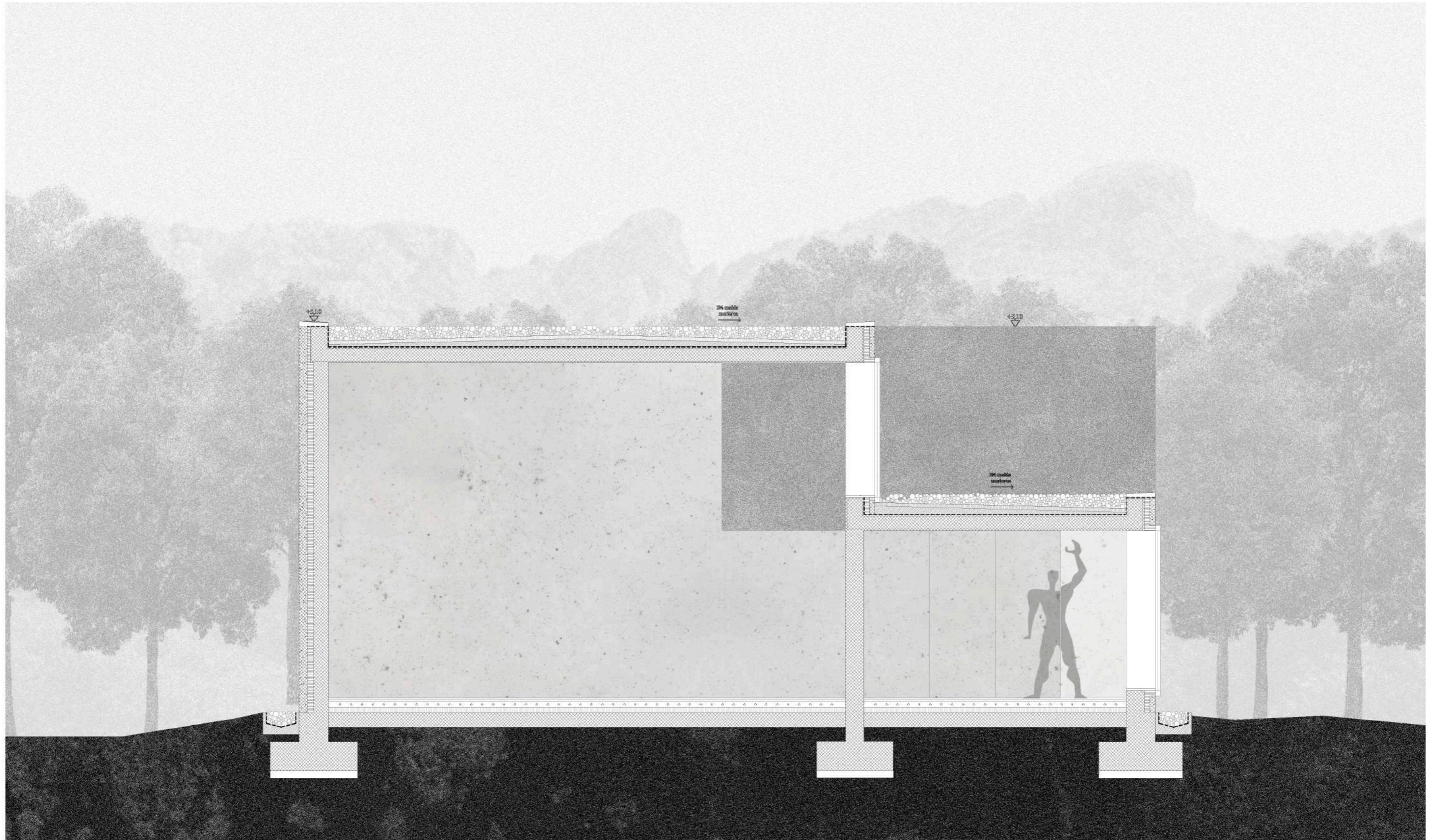
-
E: 1/100

-33-

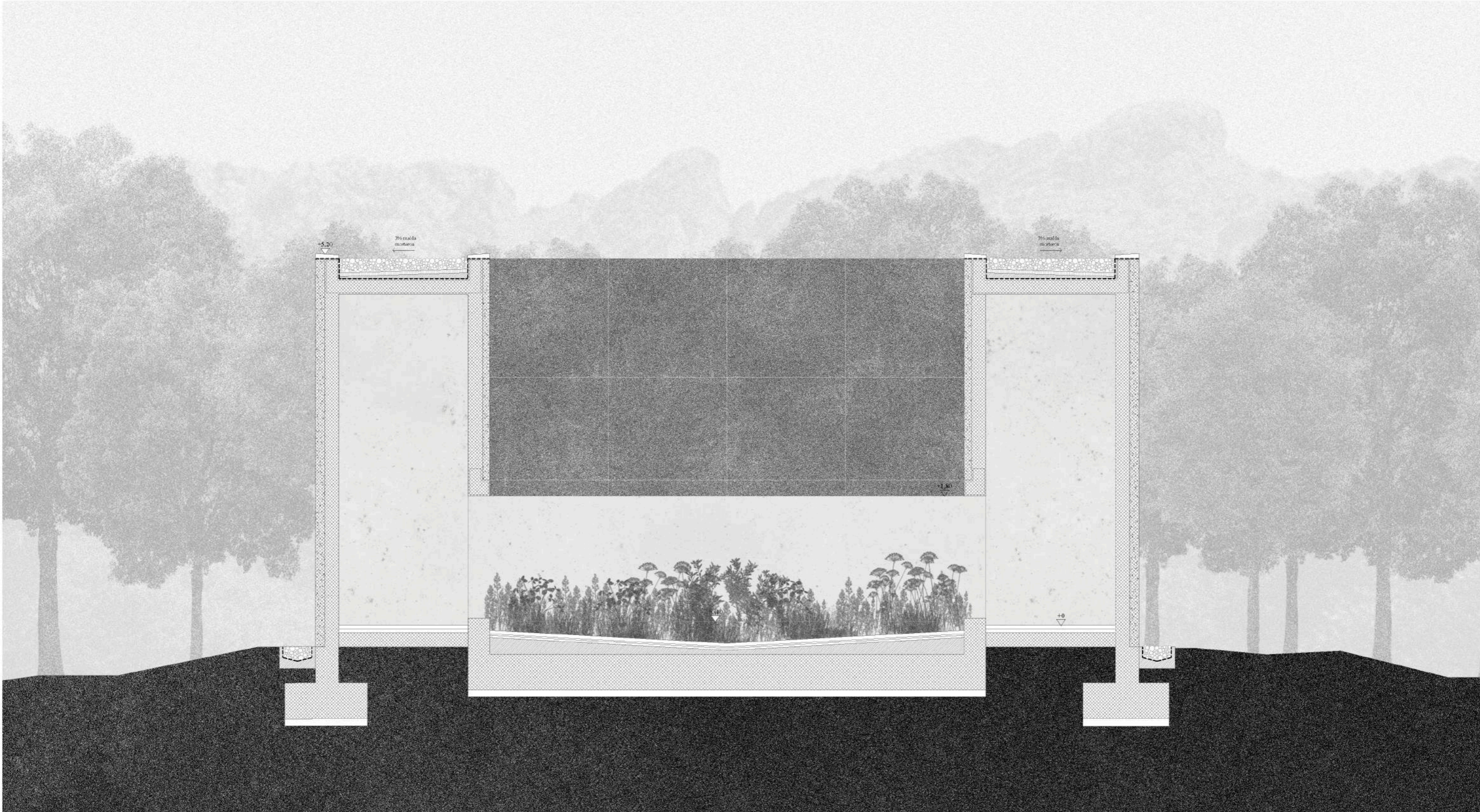

Eraikin printzipaleko axnometria

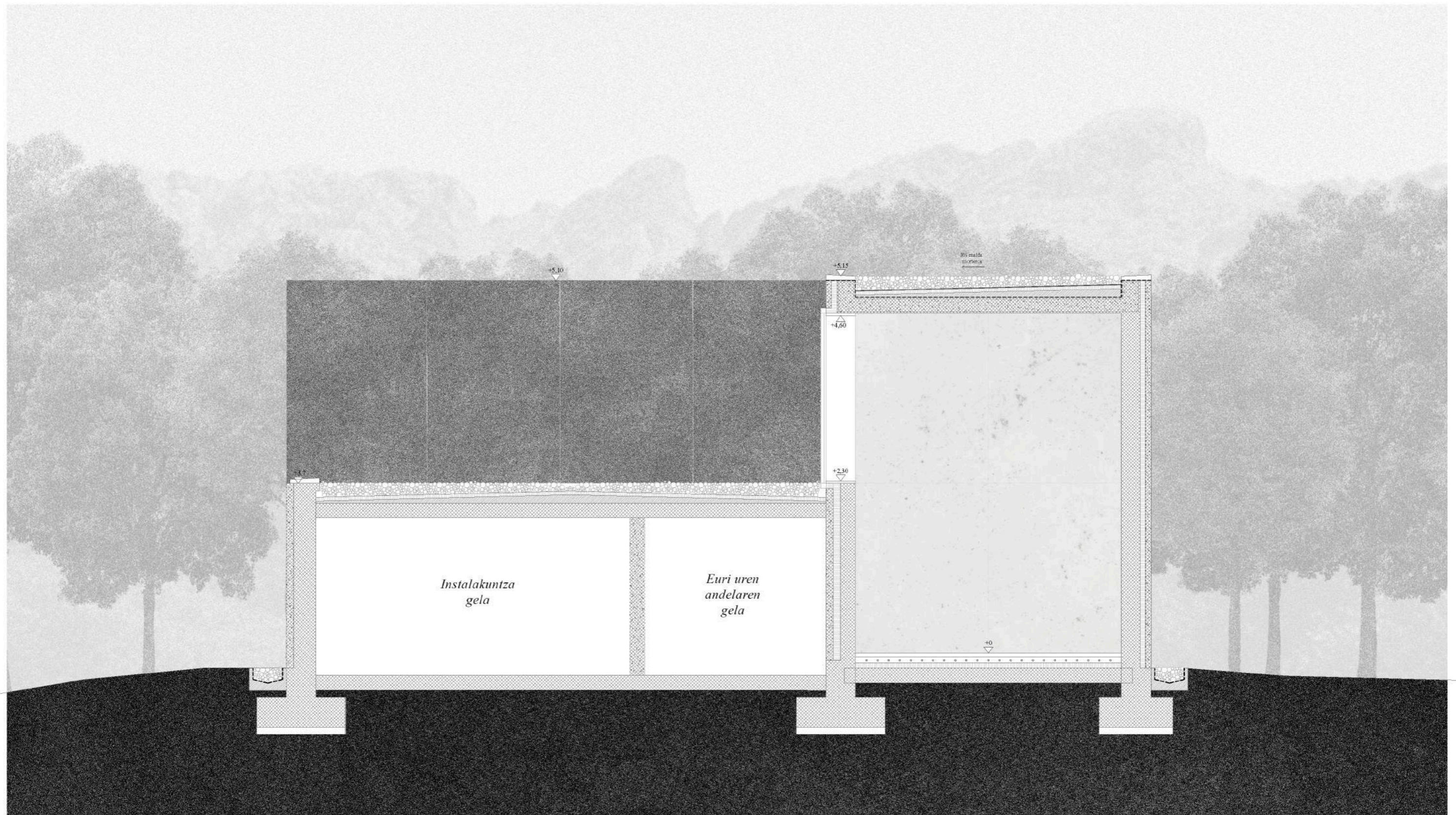
A-A' ebaketa

E: 1/50

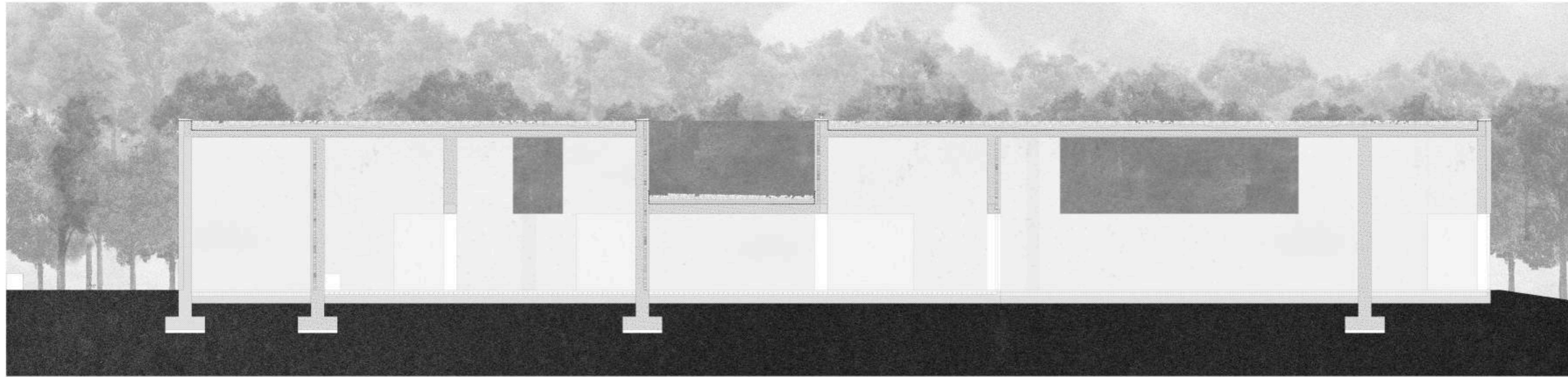
B-B' ebaketa

E: 1/50

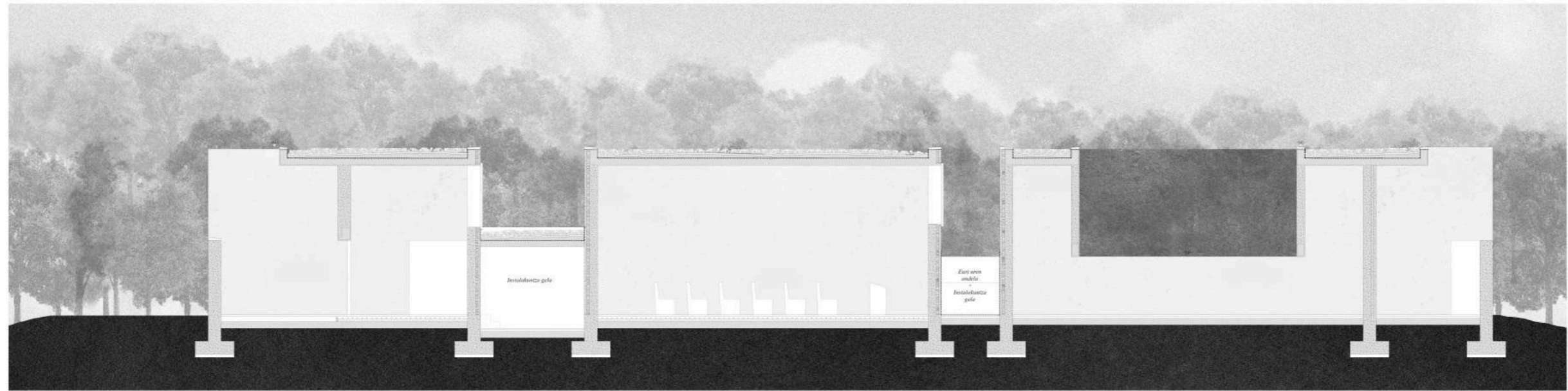

C-C' ebaketa

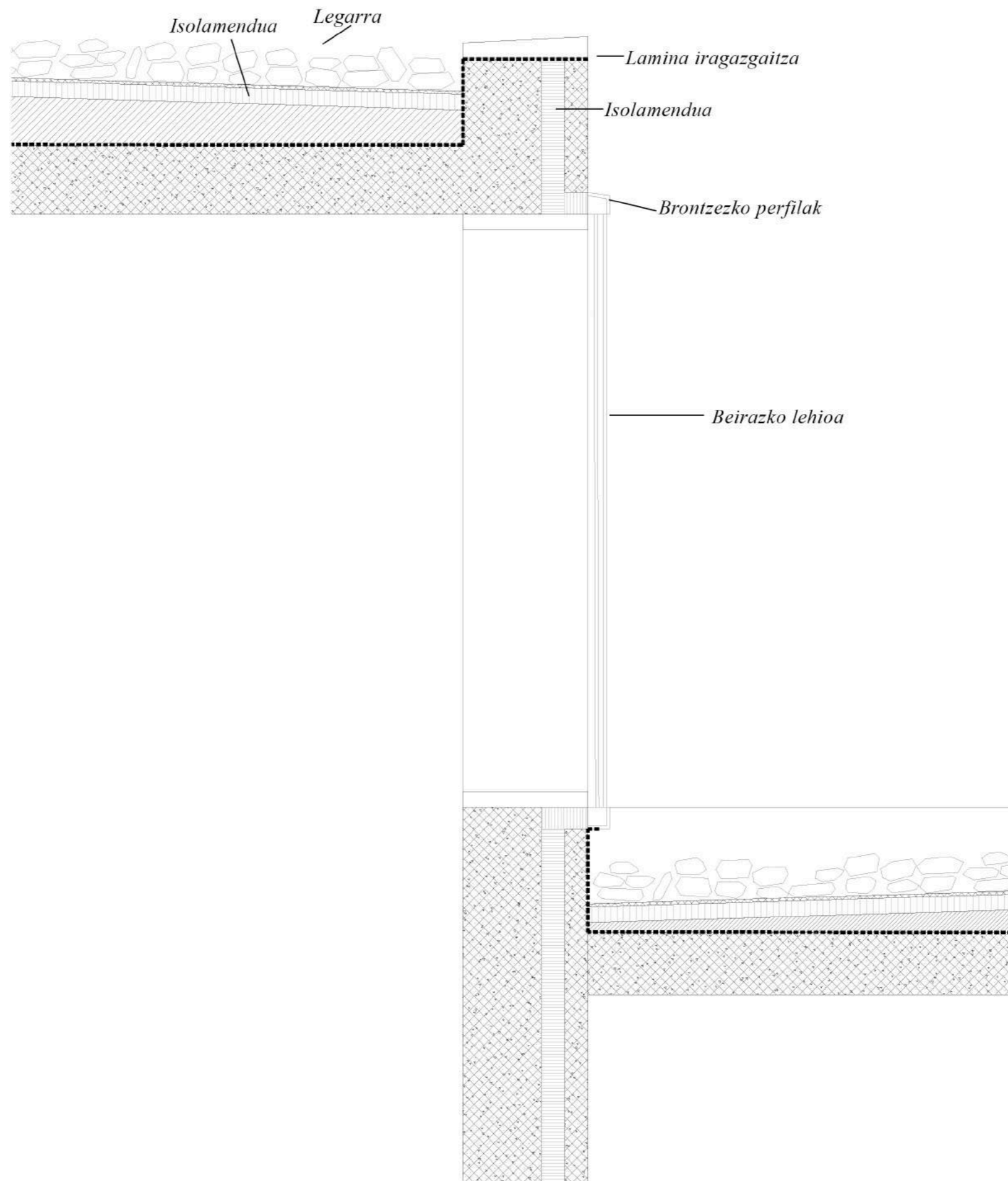
-
E: 1/50

D-D'ebaku
E. 150
-19-

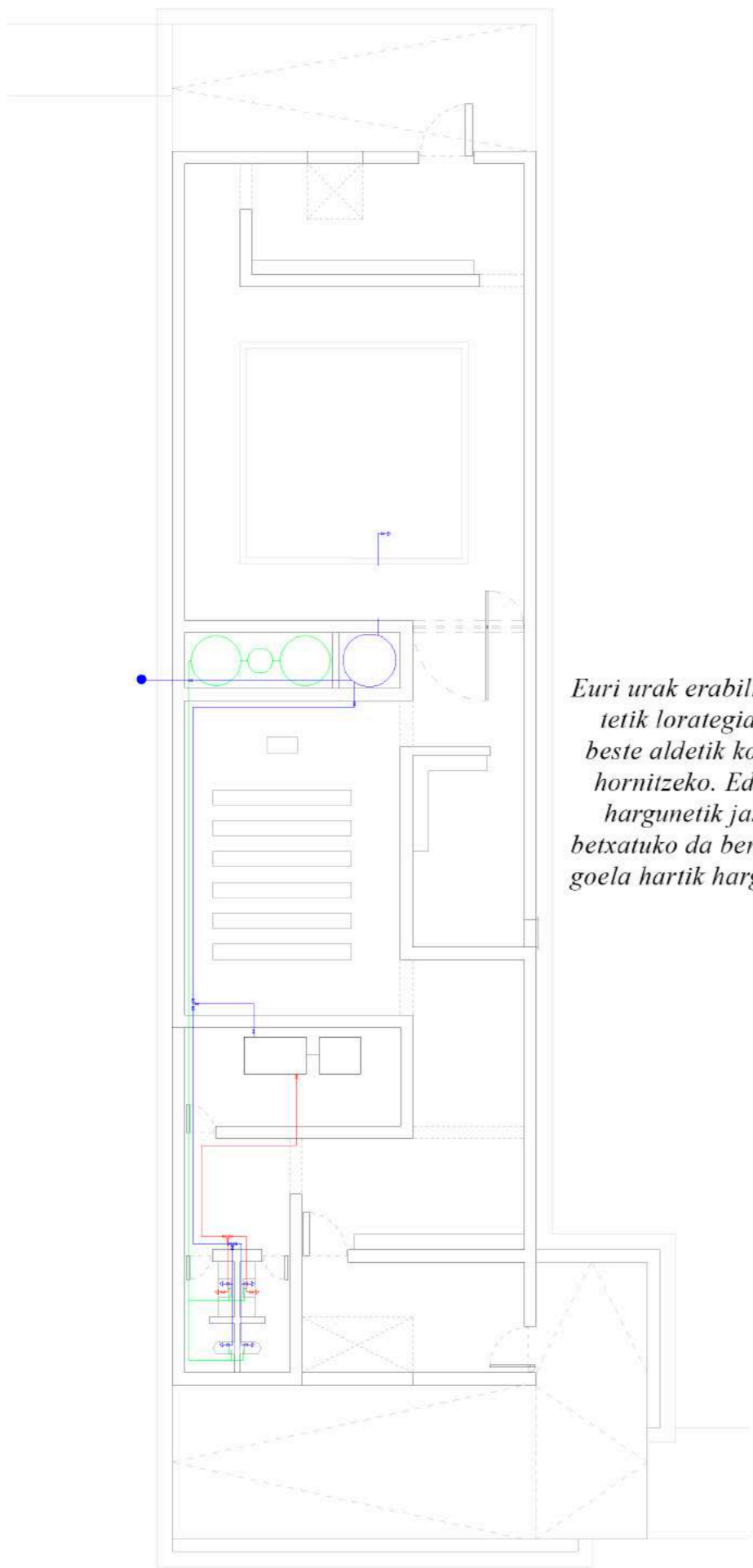

E-E'ebakiu
E. 150
-40-

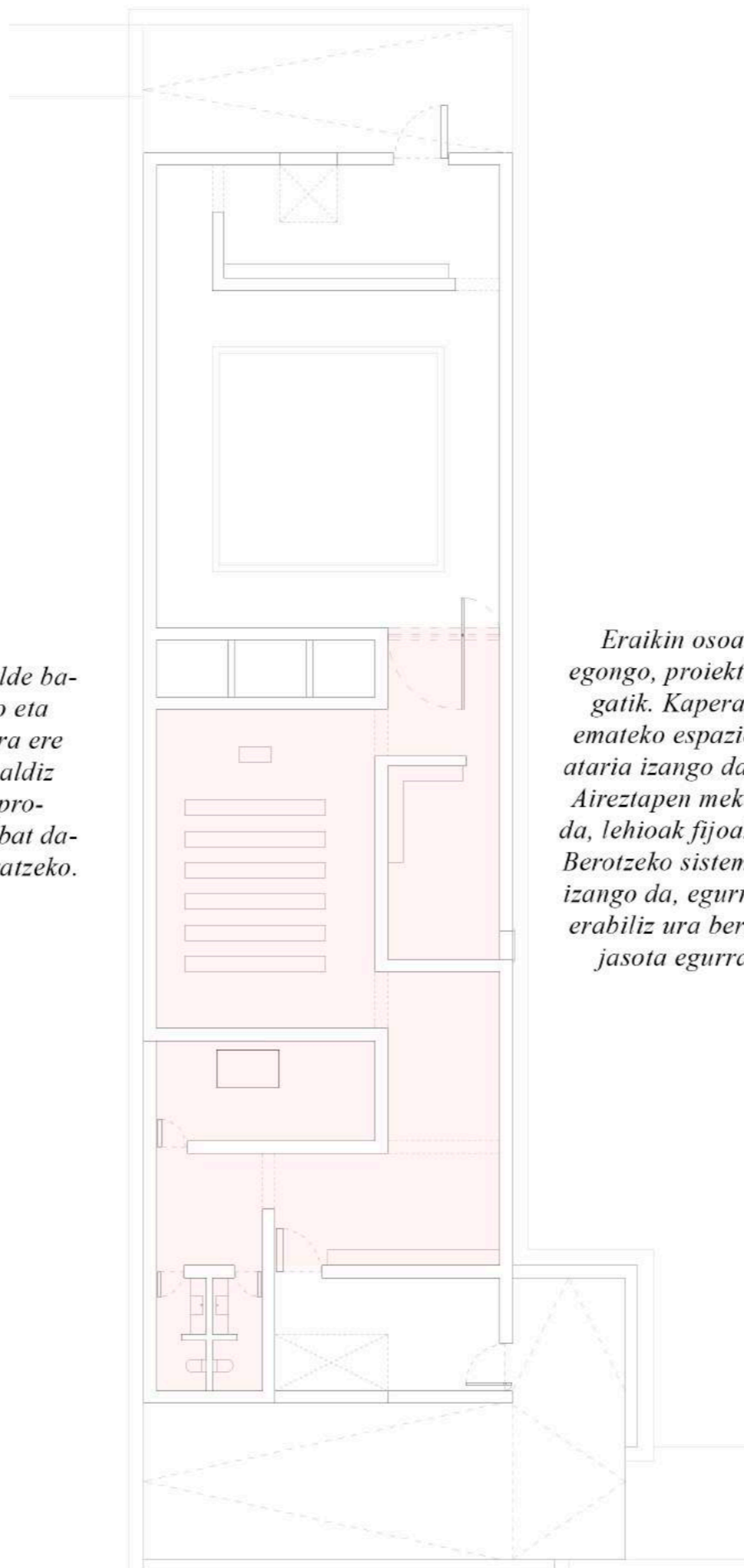
Lehioaren xehetasuna

-
E: 1/15

Ur eskema

Euri urak erabiliko dira, alde batetik lorategia buztitzeko eta beste aldetik komuneko ura ere hornitzeko. Edateko ura aldiz hargunetik jasoko da, aprobetxatuko da bertan iturri bat da-goela hartik hargunea ateratzeko.

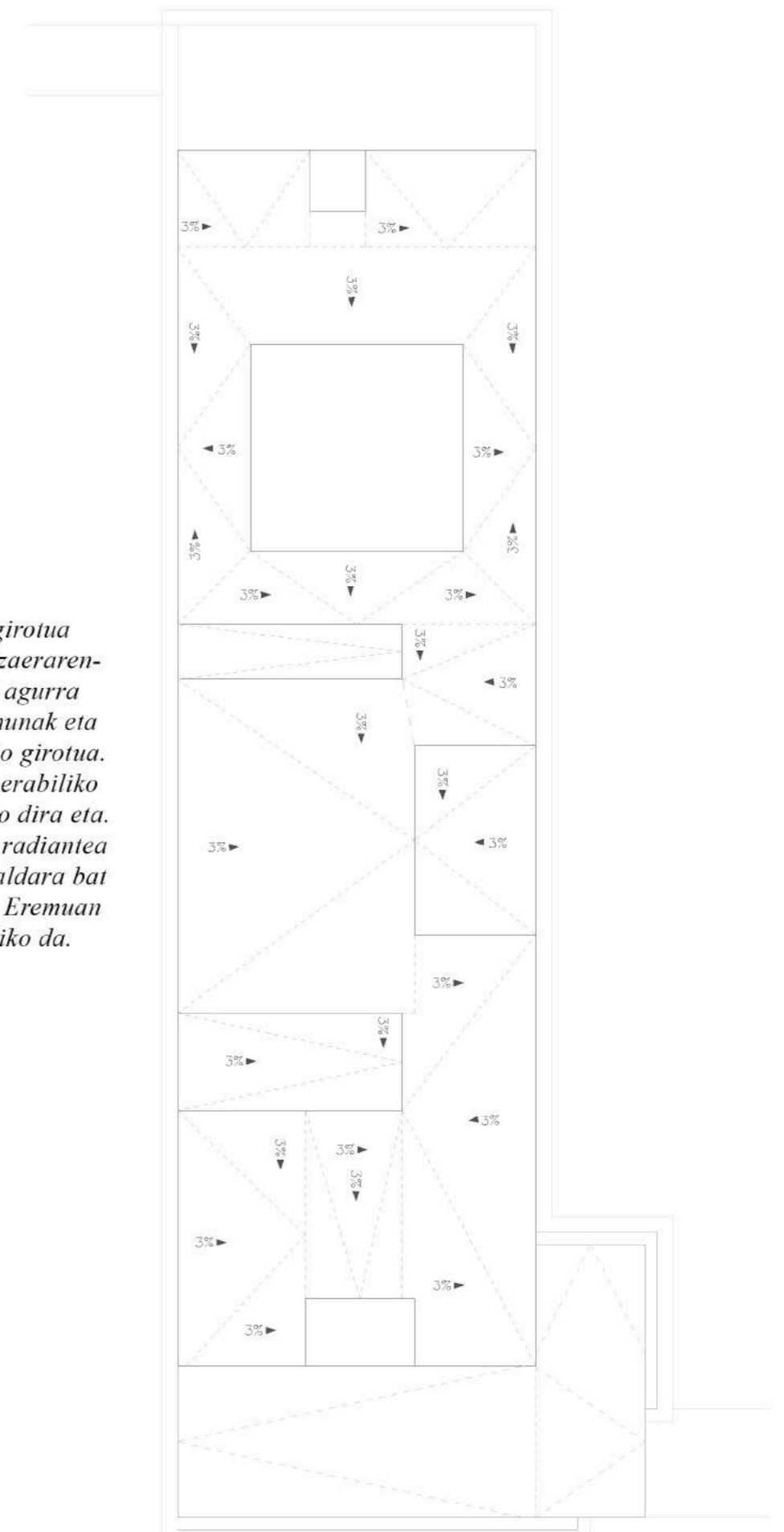
Kalefakzio eskema

Eraikin osoa ez da girotua egongo, proiektuaren izaerarengatik. Kapera, azken agurra emateko espazioa, komunak eta ataria izango da espazio girotua. Aireztapen mekanikoa erabiliko da, lehioak fijoak izango dira eta. Berotzeko sistema zoru radiantea izango da, egurrezko galdara bat erabiliz ura berotzeko. Eremuan jasota egurra erabiliko da.

Instalakuntza oinak

E: 1/200

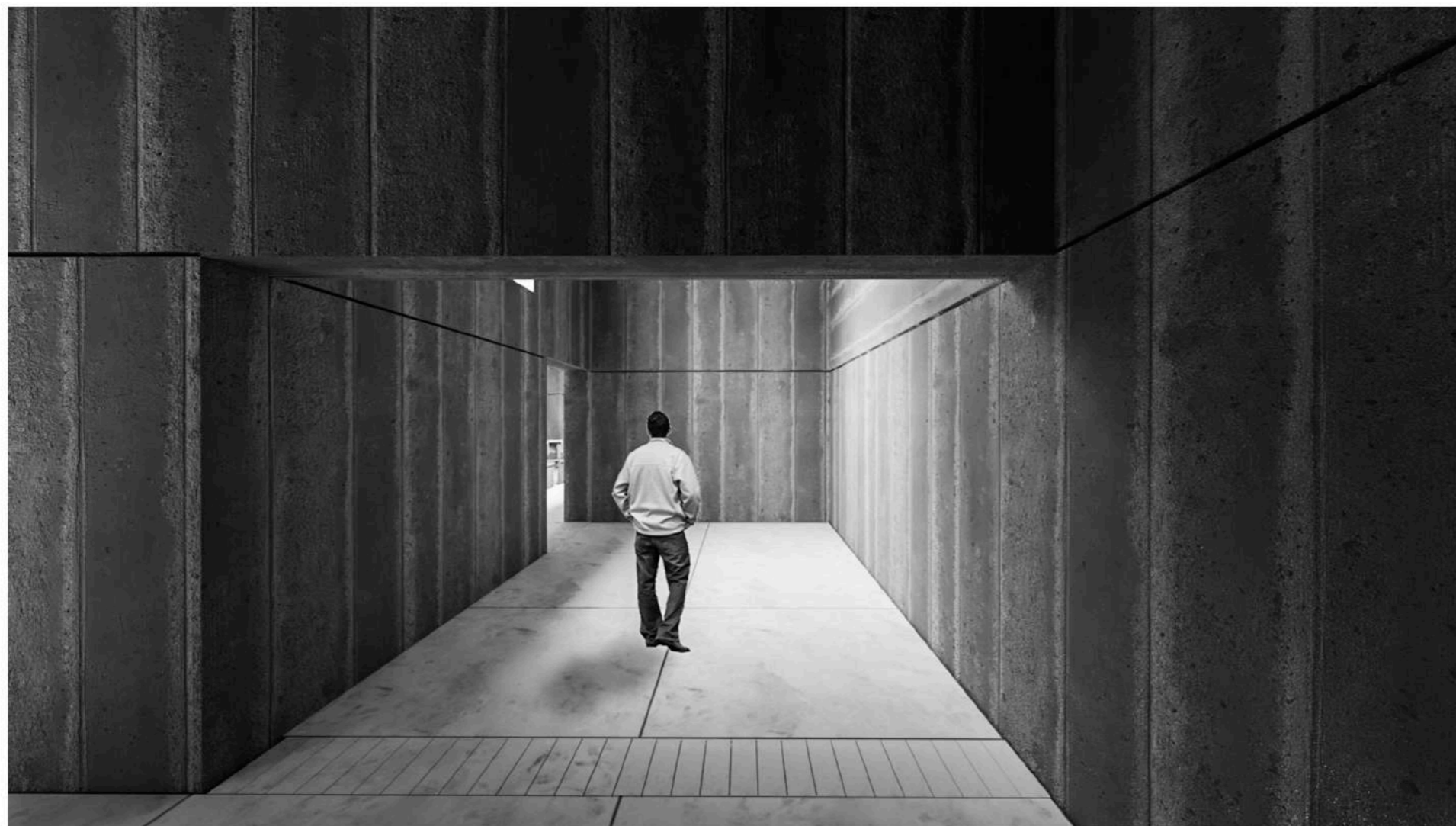
-42-

Euri uren eskema

Ataria
-
Azken agurreko lekua
-45-

Azken agurreko espazioa

-

Azken agurreko lekua

Kapera pribatua
-
Azken agurreko lekua
-47-

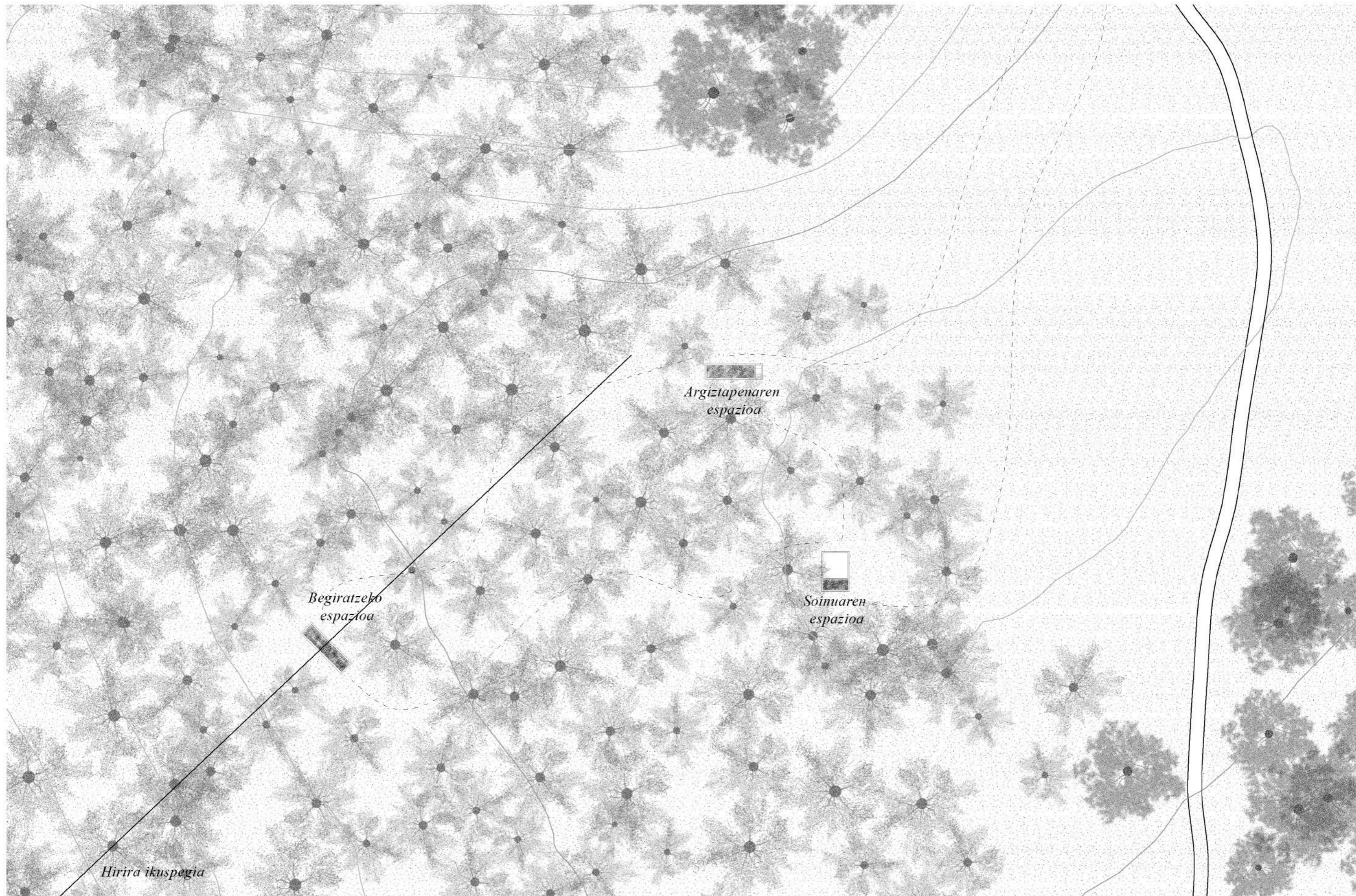

Klaustroa
-
Azken agurreko lekua
-48-

Bukaera espazioa
-
Azken agurreko lekua

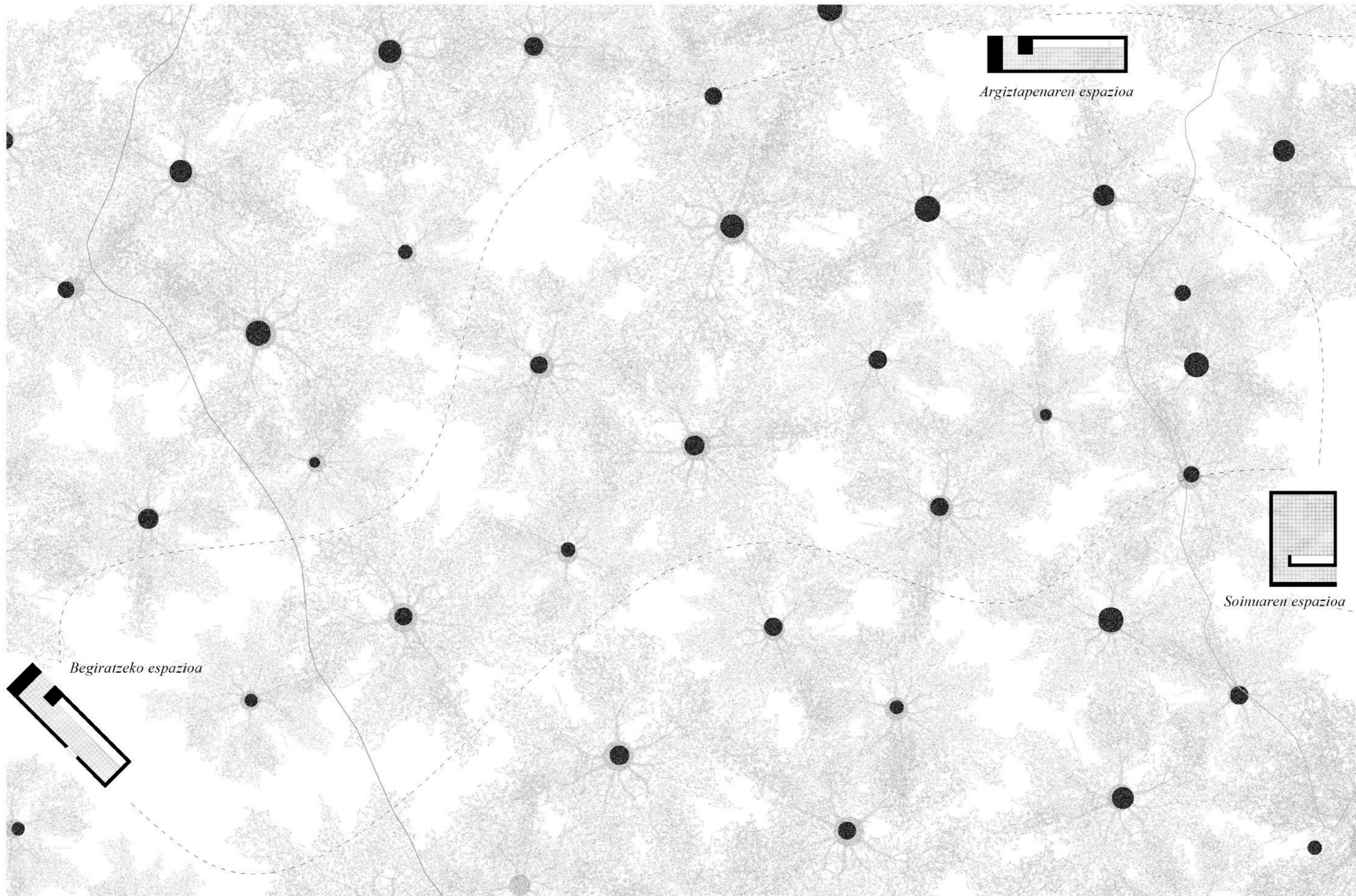
Hildakoaren oroipenerako lekua

Hirira ikuspegia

Oin nagusia - Hildakoaren oroipenerako gunea

e: 1/500

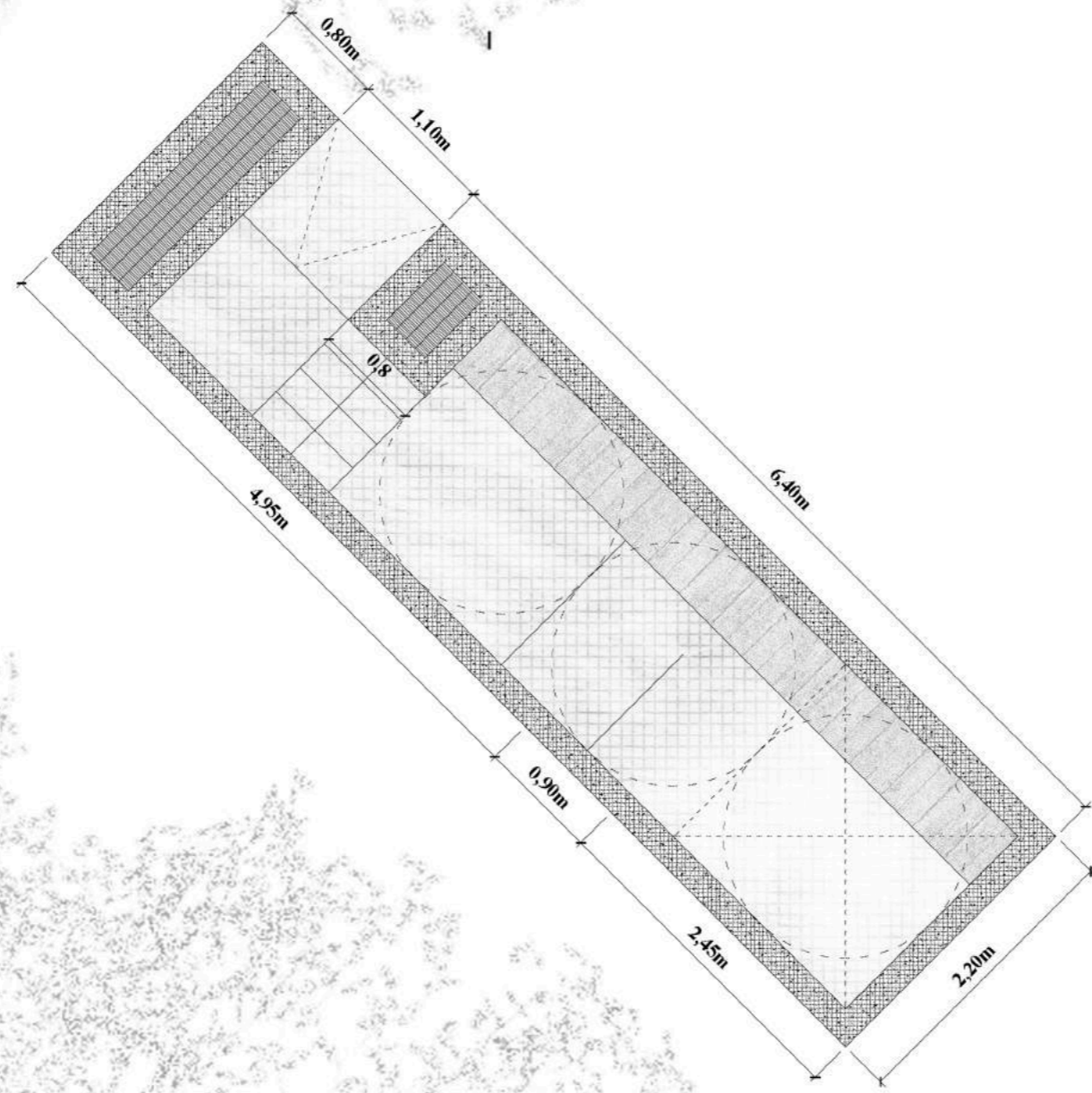
Argiztapenaren espazioa

Soinuaren espazioa

Begiratzeko espazioa

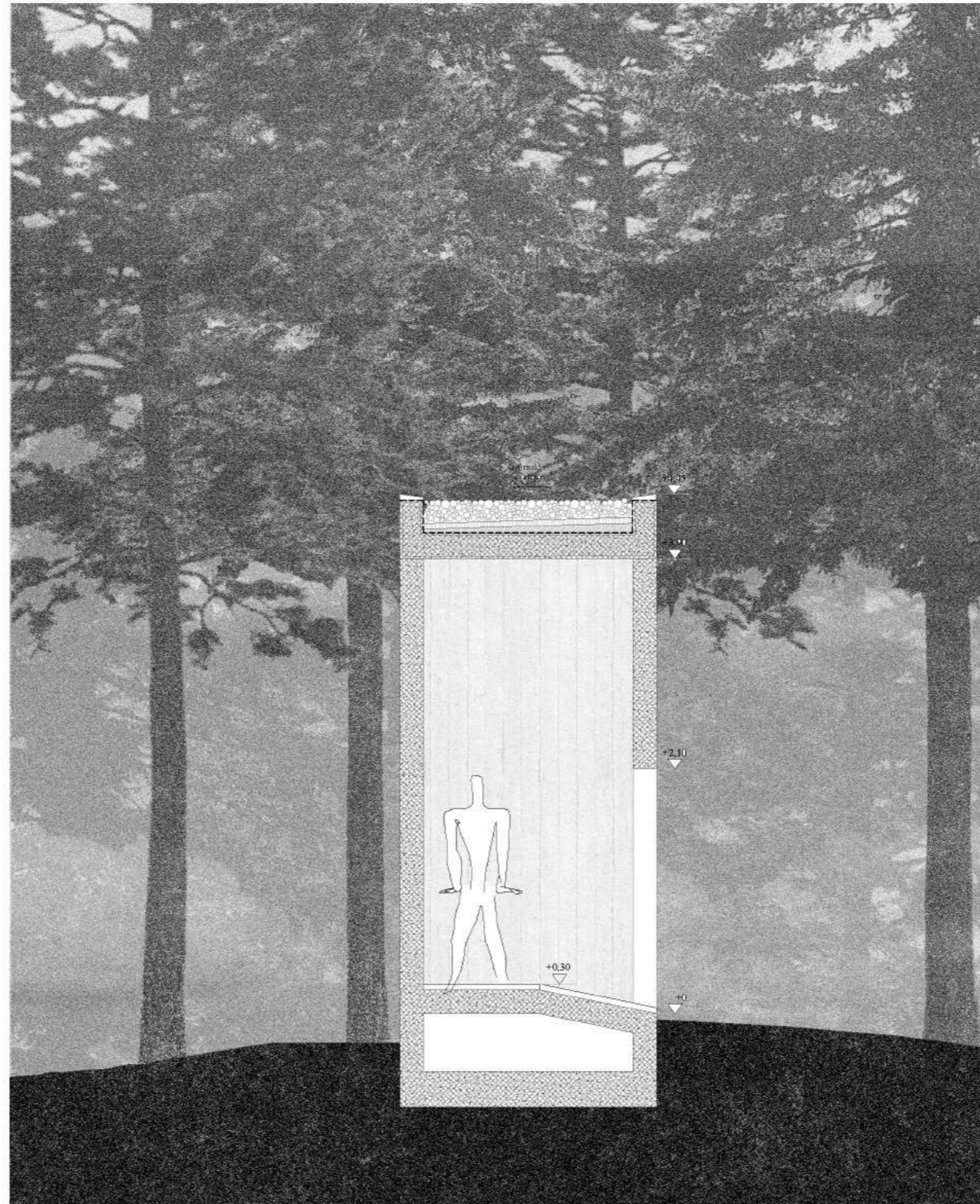
Hildakoaren oroipenarako lekua

e: 1/200

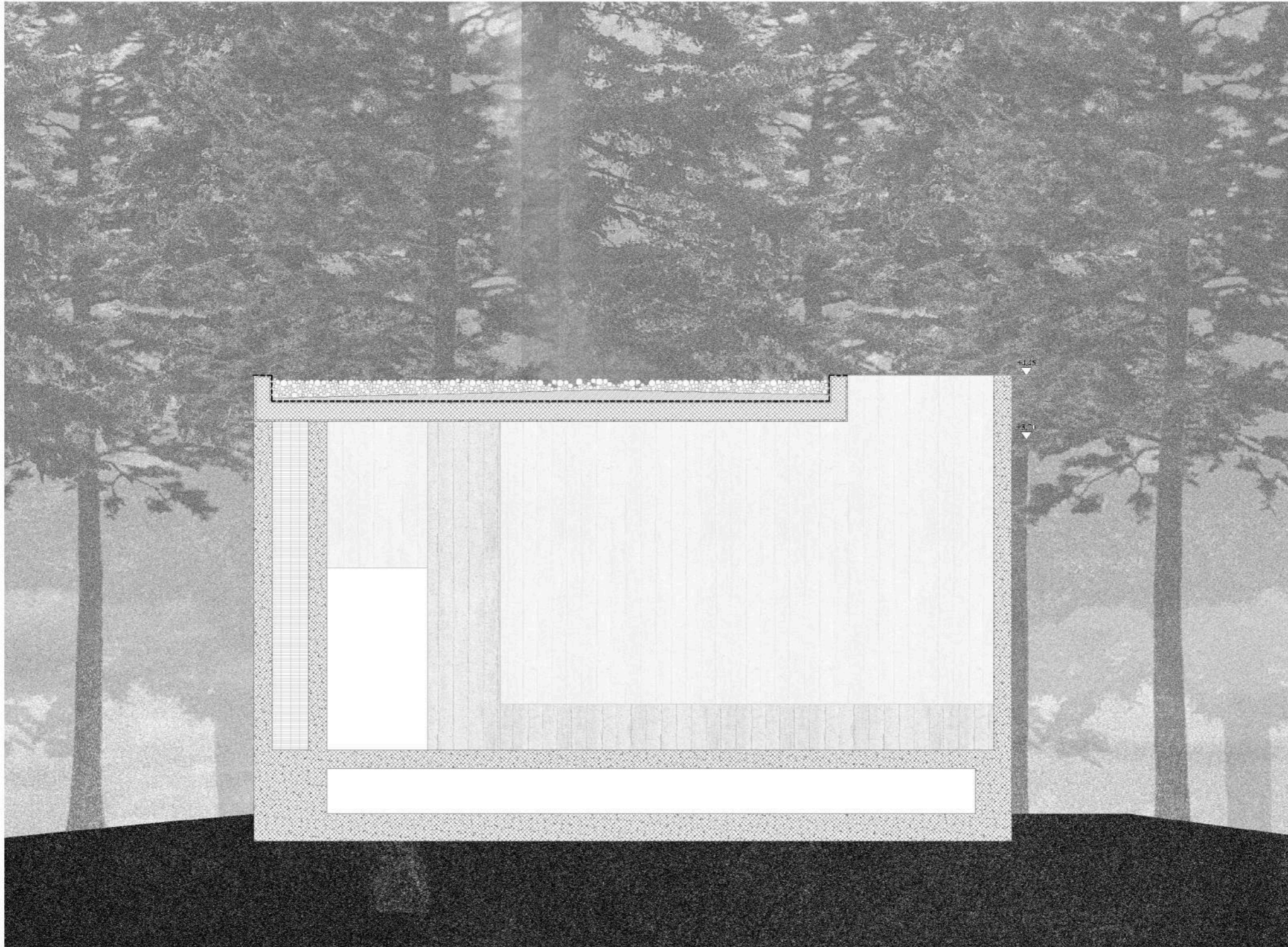
Argiztapen lekuaren oina

E: 1/50

Argiztapen lekuko - zeharkako ebaketa

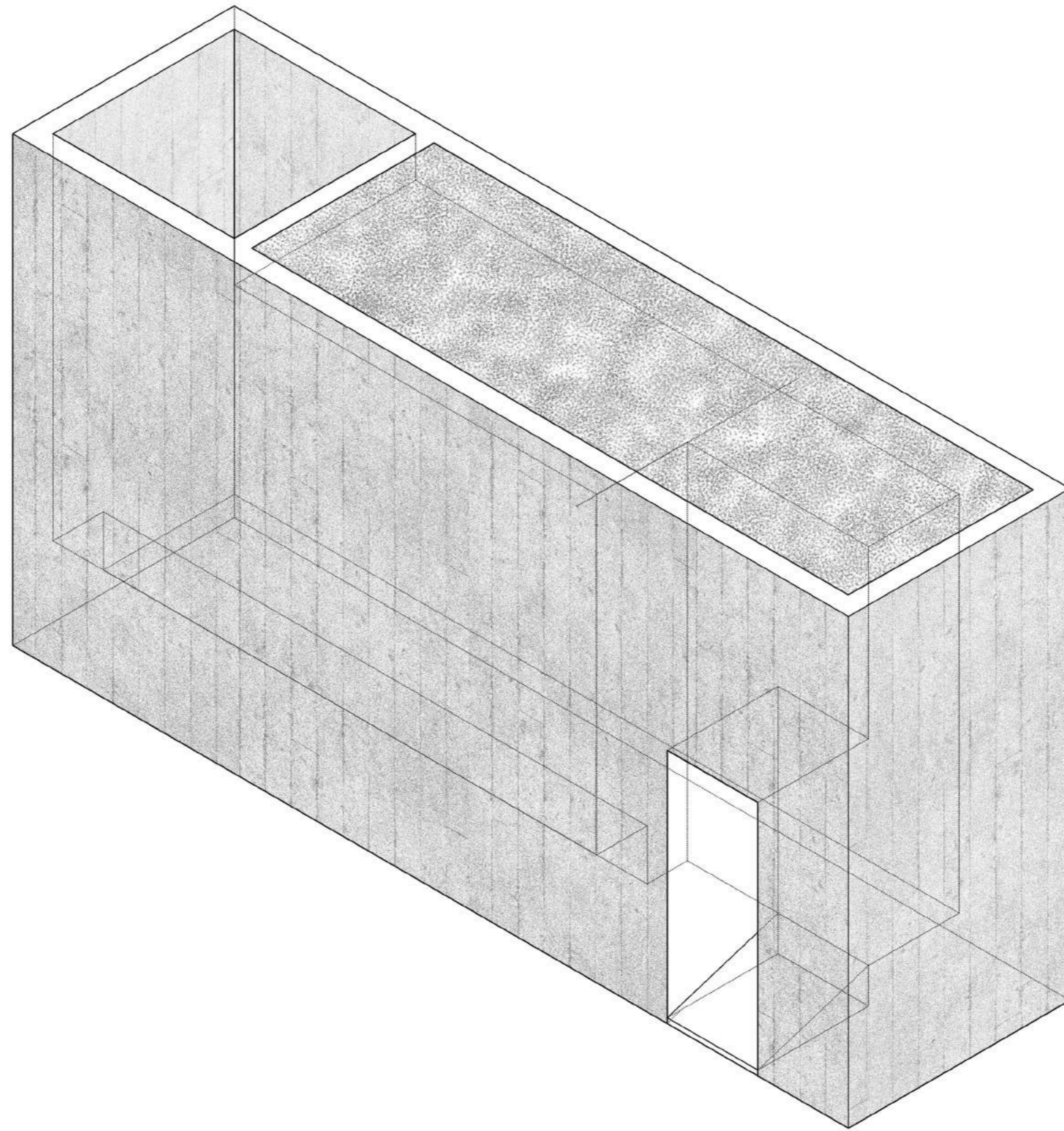
E: 1/50

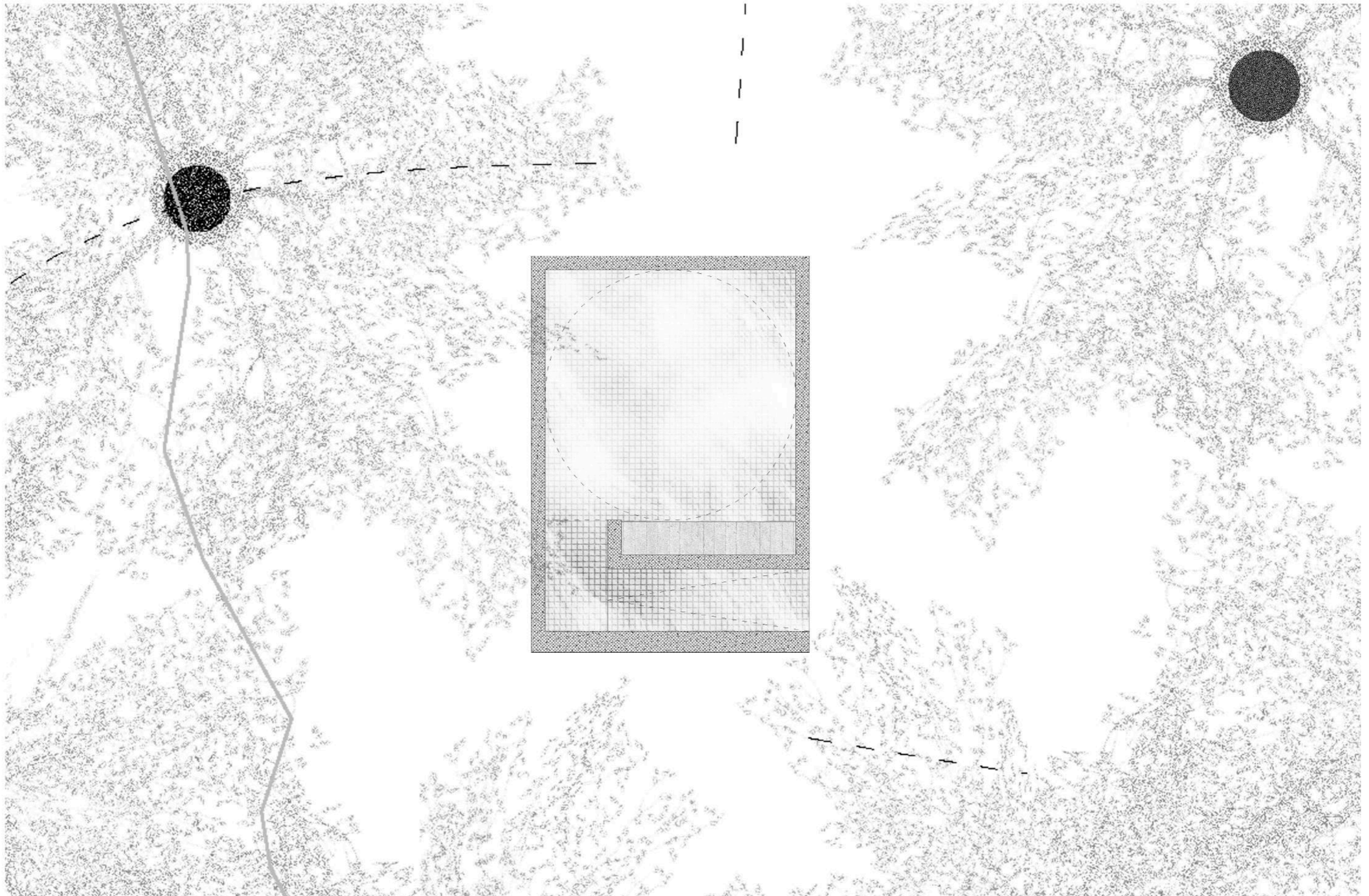
Argiztapen lekuaren - luzerako ebaketa

-
E: 1/50

-54-

Argiztapen lekuaren axonometria

Soimuaaren lekuaren oina

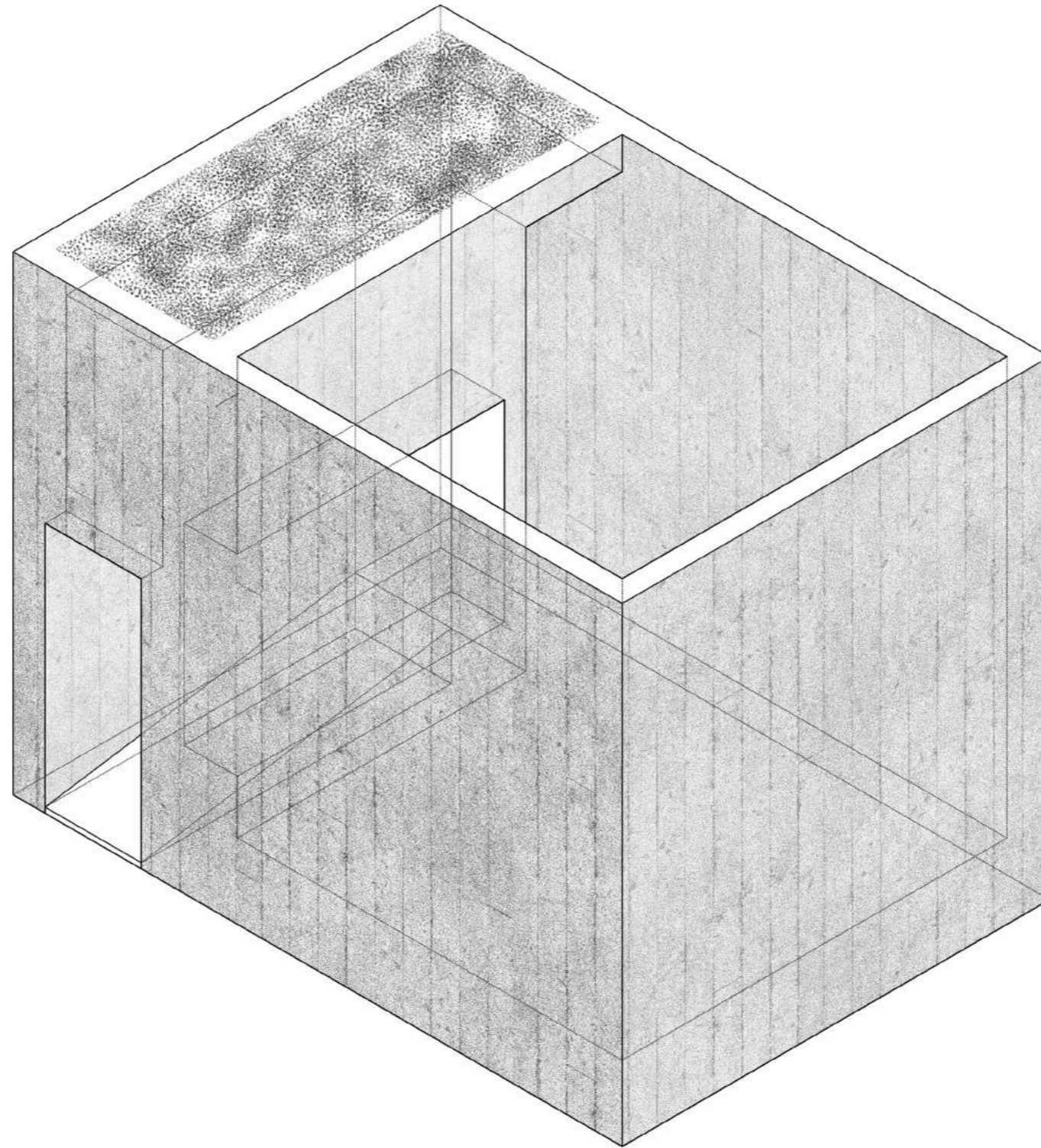
E: 1/50

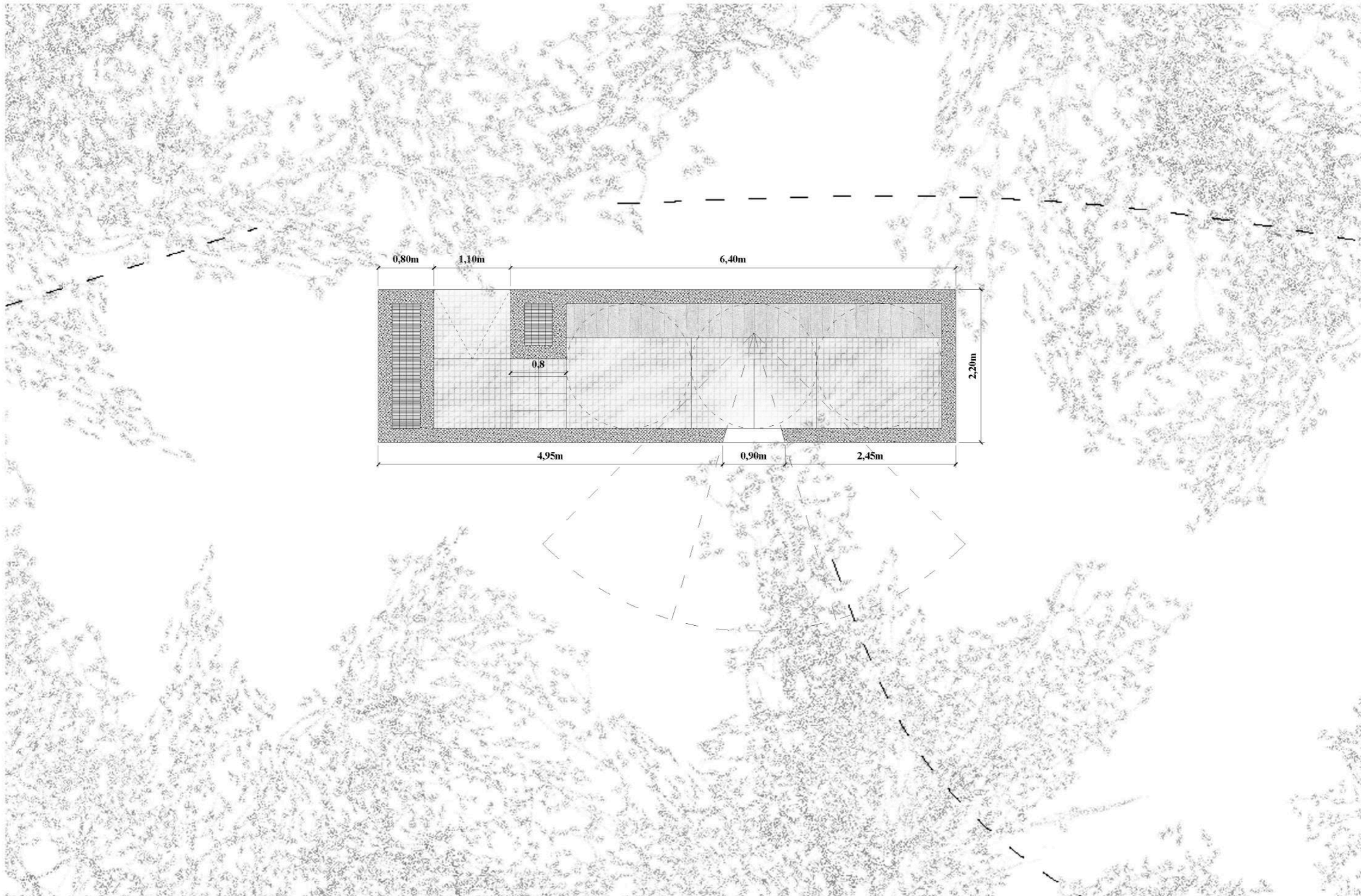
Soinuaren lekuaren ebaketa

-
E: 1/50

-57-

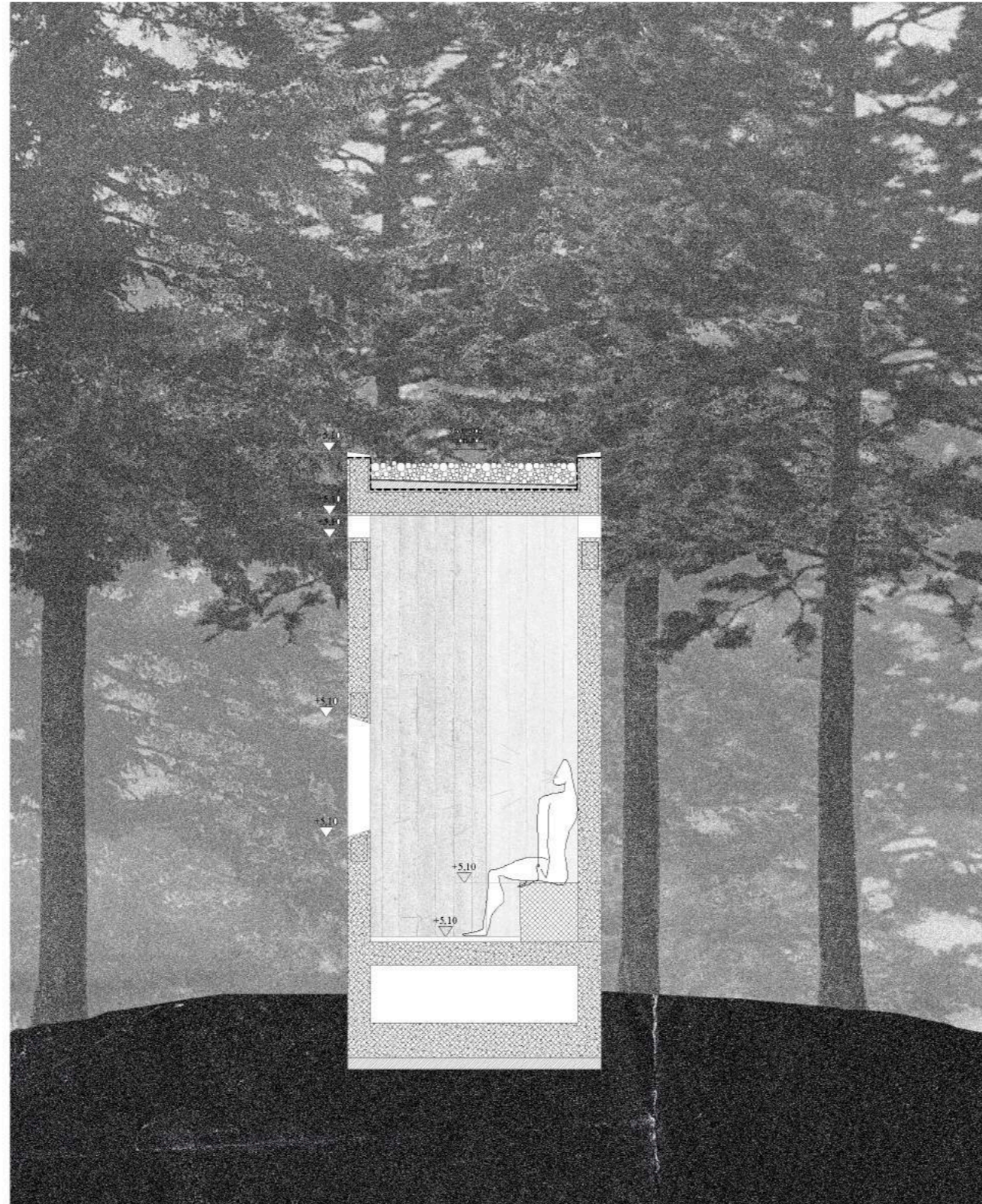
Soinuaren lekuaren axonometria

Begiratzeko lekuaren oina

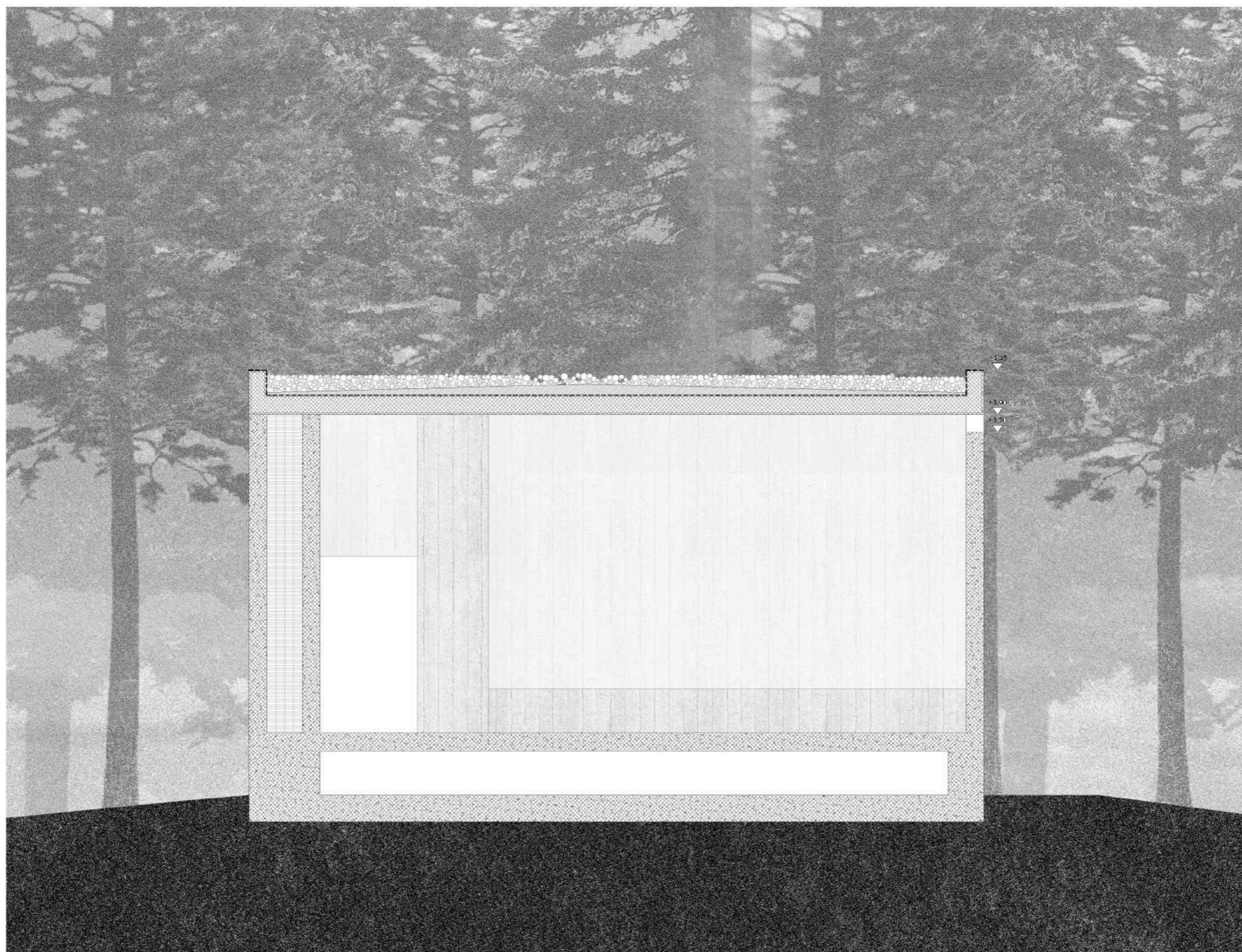
E: 1/50

-59-

Begiratzeko lekuaren zeharkako ebaketa

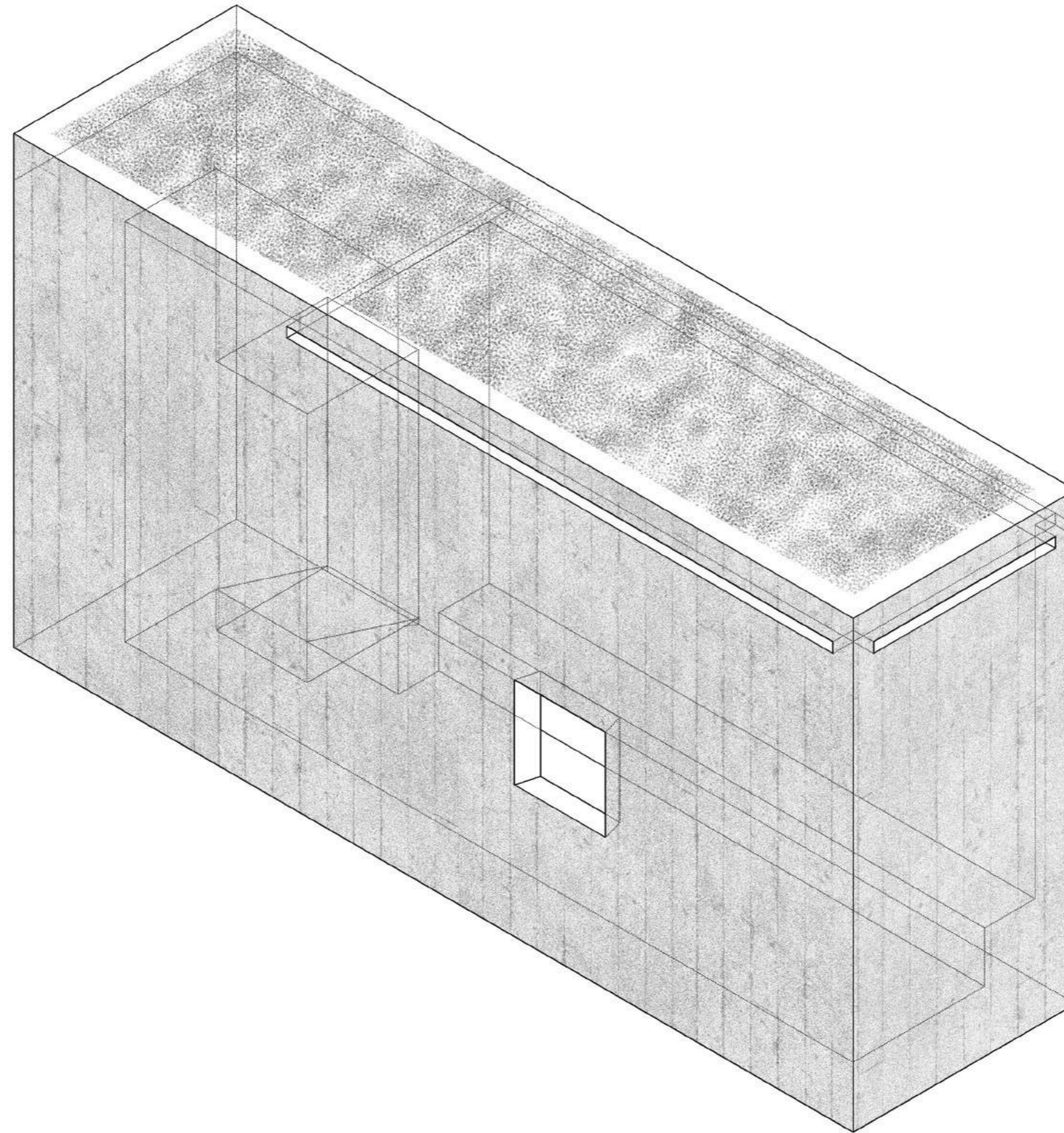
-
E: 1/50

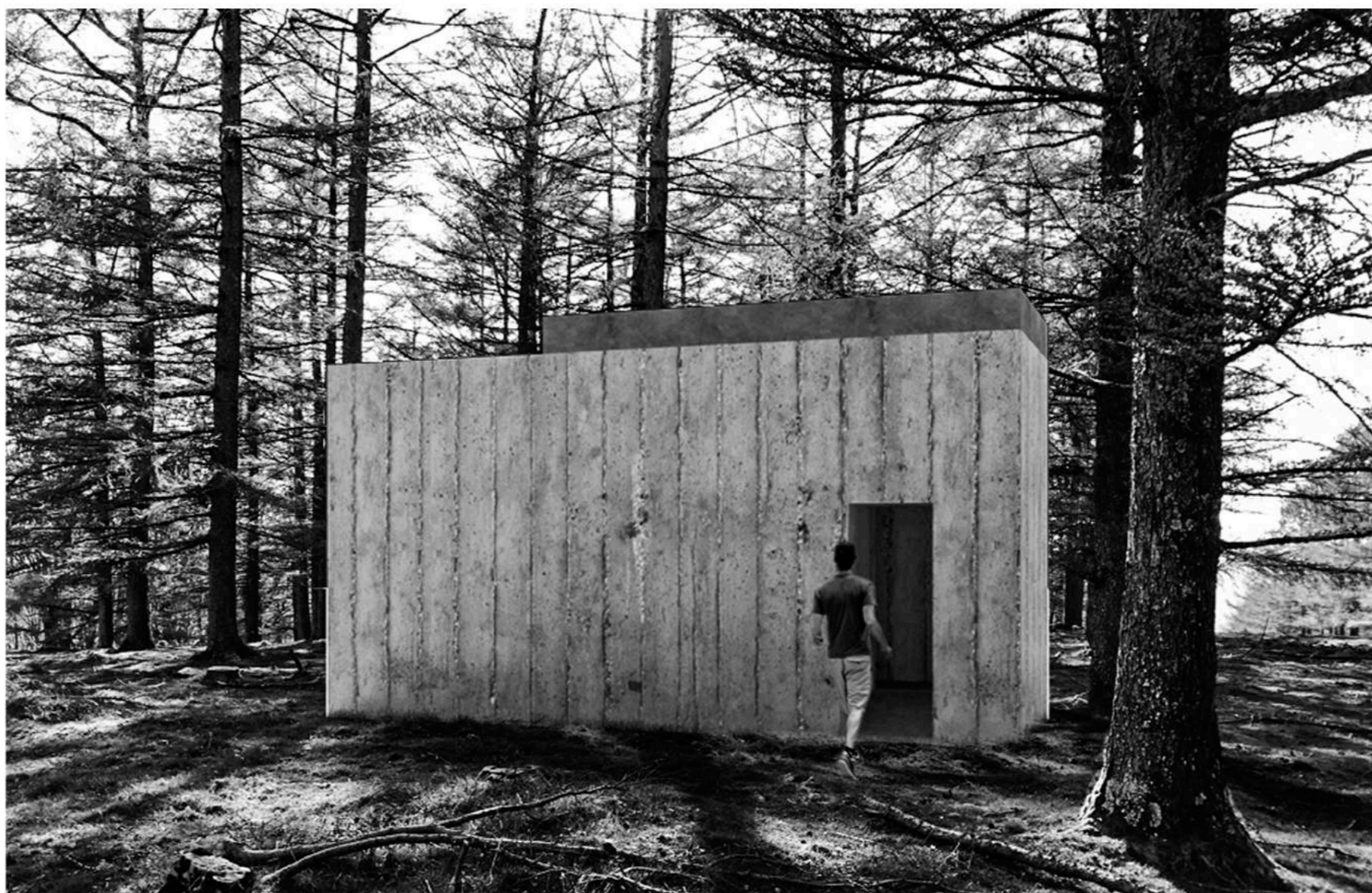
Begiratzeko lekuaren luzerako ebaketa

-
E: 1/50

-61-

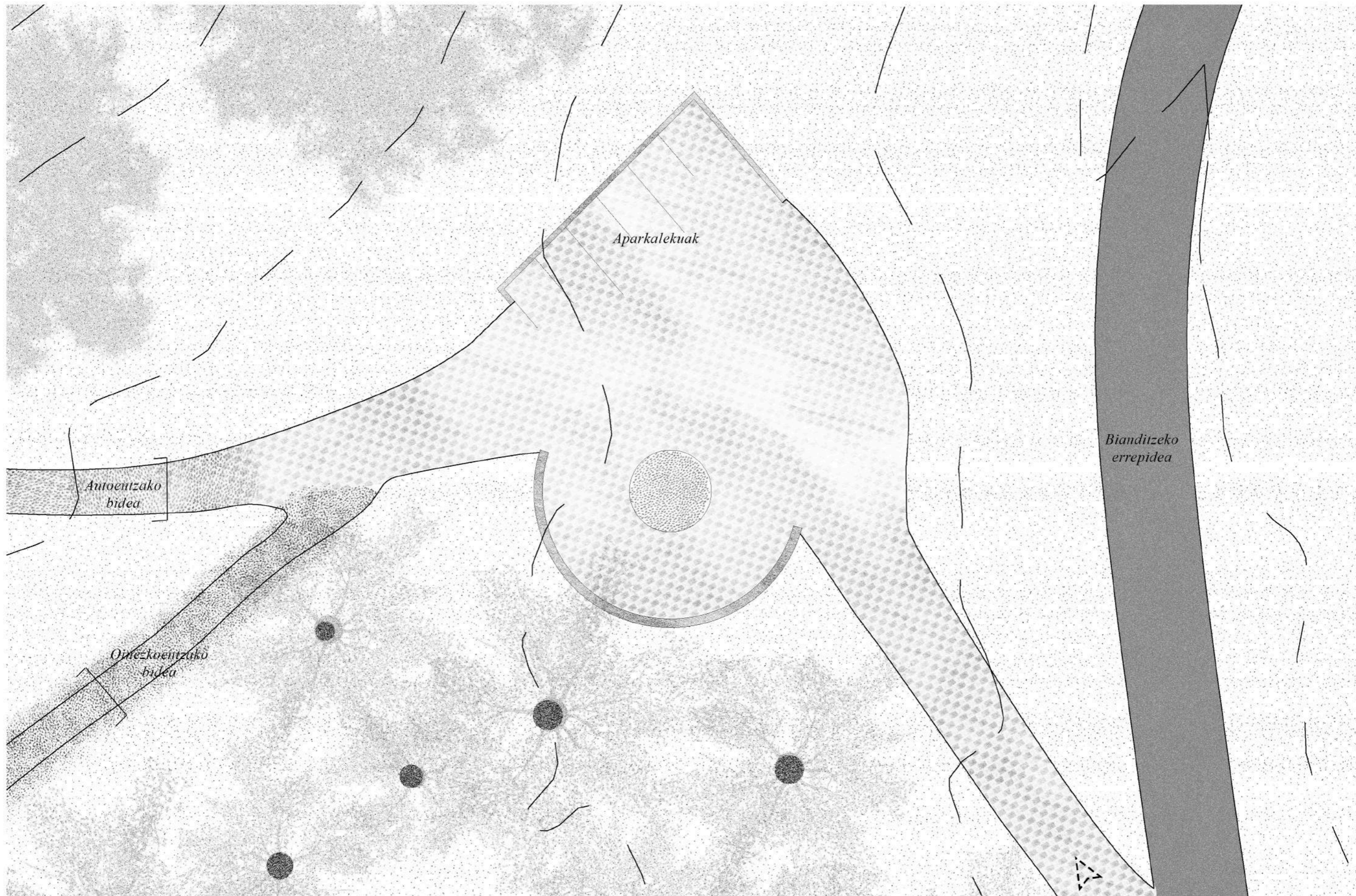

Begiratzeko lekuaren axonometria

Argiztapen espazioa
-
Hildakoaren oroipenaren lekua
-63-

Aparkalekua eta bideak

Aparkalekuak

Autoentzako
bidea

Oinezkoentzako
bidea

Bianditzeko
errepidea

Aparkalekuko oina

e: 1/200

Autoentzako ibilbidearen xehetasuna

-
E: 1/50

-65-

Oinezkoentzako ibilbidearen xehtasuna

-
E: 1/25

-66-